

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE
CUPRINZÂND BULETINUL SECȚIEI SOCIAL-ECONOMICĂ A „ASTREI”

Anul III
N-rul 18

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, I. Lupaș,
Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ion Clopoțel

Un exemplar
Lei 12

CLUJ, DUMINECĂ 2 MAIU 1926.

C U P R I N S U L :

- PROBLEME SOCIALE*: Psihologia mulțimii **Traian Brăileanu**
- POLITICA EXTERNĂ*: Boicotul economic ca sancțiune de drept internațional **Victor Cornea**
- ACTUALITĂȚI*: Minorități naționale și minorități politice **Ion Băilă**
1 Maiu **H. Trandafir**
- DISCUȚII LITERARE*: Al doilea congres al filologilor români **N. Drăganu**
- PROBLEME ECONOMICE*: Chestiunea moșilor **Dr. Emil Dandea**
Contractul colectiv **Ion Mehedințeanu**
- BULETINUL ASTREI*: Un regim nou al Munților Apuseni **Ion Clopoțel**
- CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE*: Congresul Societății Femeilor Ortodoxe. — Antoine Meillet. — Teatru („La pândă” de P. Frondaie; Turneul Livescu) — Concertul simfonic al Operii **B. & B.**
- CRONICA MEDICO-SOCIALĂ*: Contra prohibițiunii alcoolului. — Protecția copiilor la Liga Națiunilor. — Pentru sănătatea publică. — Congresul viticol dela Iași **Dr. Aurel Voina**
- SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ*: Scăderea leului. — Francul francez. — Francul belgian. — Zlotul polonez. — Tservonetzul sovietic **Sabin Cioranu**
- FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE*: A se slăbi. — Primăria Clujului. — Informația culturală a ziarelor. — Activitatea culturală a unui liceu. — Neliniște. — Industrializarea Rusiei. — Egoism și materialism. — Intre Albania și România. — Premiile Academiei Române. — Cronica mărunță. — Bibliografie.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI NO. 8
CALEA VICTORIEI NO. 51
Abonamente: Pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

Premiile Academiei Române

În sesiunea anului 1927, Academia Română va acorda următoarele premii:

1. Premiul Statului Eliade Rădulescu, de 50.000 lei pentru scrieri literare sau de filologie.

2. Premiul Adamachi, de 5.000 lei (divizibil), pentru scrieri literare sau de filologie.

3. Premiul Statului Gheorghe Asachi, de 50.000 lei pentru scrieri istorice, economice, juridice, filologice.

4. Premiul Hagi-Vasile, de 5.000 lei, pentru scrieri privitoare la comerțul român în trecut și în prezent.

5. Premiul Dimitrie (Mitiță) Bârzeanu, de 5.000 lei, pentru publicațiuni didactice de curs primar.

Se amintește că termenul depunerii la Cancelaria Academiei, în 5 exemplare, a cărților propuse pentru concurs, este până la 31 Decembrie 1926.

Premii pentru lucrări puse la concurs cu subiecte date:

I. Prin secțiunea literară:

1. Premiul Năsturel, de 5.000 lei pentru lucrări cu subiectul: Traducerea tragediei „Hamlet” din original în forma originală, publicată sau în manuscris.

2. Premiul Neuschotz, de 20.000 lei, pentru cea mai bună Povestire pentru copii, publicată sau în manuscris.

3. Marele Premiu General Ioan Carp și Maria Carp, de 7.000 lei, pentru o lucrare în manuscris cu subiectul: Studiu de toponimie românească.

II. Prin secțiunea istorică:

1. Premiul Alexandru Ioan Cuza, de 20.000 lei, pentru cea mai bună lucrare despre Istoria Românilor dela Aurelian până la fundarea Principatelor.

2. Marele Premiu Regele Ferdinand, de 10.000 lei, pentru cea mai bună lucrare despre Viața și faptele lui Tudor Vladimirescu și starea socială și culturală din timpul său.

3. Premiul Basarabiei în memoria lui I. C. Brătianu, de 5.200 lei, pentru cea mai bună lucrare despre Istoria apărării drepturilor Rouâniei asupra Basarabiei și rolul oamenilor de Stat ai României în această luptă.

III. Prin Secțiunea științifică:

1. Premiul Lazăr, de 55.000 lei, plus 10.000 lei cu procentele aferente ca Supliment de premiu din partea Societății „Lignitul” pentru cea mai bună lucrare în manuscris despre: Studiu lignitelor din România în vederea industrializărilor prin distilațiune.

2. Premiul Adamachi, de 5.000 lei (divizibil) pentru o lucrare în manuscris cu subiectul: Cercetări asupra solului Basarabiei.

Termenul prezentării manuscriselor la concurs este până la 31 Decembrie 1926.

Autorii cari vor să li se recenzieze cărțile, conținând probleme artistice, în Societatea de mâine sunt rugați a trimite câte un exemplar de recenzie d-lui Emil Isac inspector general al Artei (Cluj, str. Șaguna 22).

Cronică mărunță

— La Praga a avut loc un congres internațional al bibliotecarilor ;cu acest prilej s'au organizat frumoase expoziții ale cărții.

— Ziaristul Aurel Ciato a ținut o conferință în Cluj asupra problemei minoritare.

— Adunarea generală a profesorilor secundari a avut loc anul acesta la Oradea-Mare în 23-4-5 Aprilie.

— Ministrul Trancu-Iași a declarat că neameliorându-se criza de locuințe din lipsă de edificări, va lucra pentru o prelungire a legii chiriilor pe o nouă perioadă de trei ani.

BIBLIOGRAFIE

Arhiva pentru știința și reforma socială VI. 1—2.

Revista Economică XXVIII, No. 16.

Cooperația II, 2—3.

Vasile Savel: „Vadul hoților” (roman).

G. Martinovici: Propedeutica agronomico-economică (introducere în studiul agronomiei și Economiei rurale). Cluj 1926, lei 140.

Dr. I. Matein: Dreptul bisericesc de Stat în România întregită (regimul general al cultelor). București Tipografia Cărților bisericești 1926.

CIRCULARĂ

către Contabilii Practiceni, din raionul Secțiunii Cluj, a Corpului Contabililor Autorizați și Experți Contabili

Consiliul Secțiunii Cluj, al Corpului Contabililor Autorizați și Experți Contabili, aduce la cunoștința practicienilor, cari practică contabilitatea în partidă dublă, la întreprinderi sau bănci, care își au sediul în raionul acestei Secțiuni, că Articolul XX, din Legea de Organizare a Corpului Contabililor din România, a fost modificat, precum urmează:

„Acei, care din cauze fortuite nu au cerut, înscrierea în Corp la timp pot face aceasta timp de șase luni dela promulgarea prezentei legi, pe baza unui examen, dacă au exercitat 5 ani, profesiunea de contabil până la 1 Iulie 1921”.

Prin urmare toți acei practicieni, care corespund condițiilor de mai sus, publicate în Monitorul Oficial No. 70 din 25 Martie 1926, și care doresc a se înscrie în Corp, vor înainta o cerere de primire la Secțiunea Cluj, Cu sediul la Banca Națională.

La cerere se va alătura:

1) o dovadă că solicitantul, în cei 2 ani 1921—1923, n-a putut cere înscrierea fiind bolnav (certificatul medical de la un medic oficial), sau alte dovezi, că eventual a lipsit din țară (poșaport, certificate de la Consulate sau Legațiunile României).

2) Certificatele de serviciu legalizate și adevărate, de Contabilii Autorizați sau experți contabili, despre practica de 5 ani, până inclusive 1 Iulie 1921.

Termenul acordat de lege până când practicieni se mai pot înscrie în corp, expiră deci definitiv la 25 Septembrie 1926.

Cererile ce se vor prezenta Secretariatului Secțiunii Cluj după acea stă dată adică 26 Septembrie 1926, nu vor mai fi luate în considerare.

Președintele Secțiunii Cluj

G. P. Ionescu

Secretarul

Sabin Cioranu

Produsele

fabricei de bere CZELL

din Cluj-Mănăștur

Berea albă

URSUS

Berea albă specială

URSUS-EXTRA

Berea neagră din
maț dublu

Hercules

 se capătă pretutindeni!

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
CALEA VICTORIEI 51. TELEFON 308
PIAȚA UNIREI No. 8.
Cluj, Duminecă 2 Mai 1926

Anul III Nrul 18
NUMĂRUL: LEI 12

Psihologia mulțimii

Chiar dela primele începuturi ale științei sociale găsim opoziția între concepția organicistă și cea individualistă. Organicismul afirmă că societatea e o ființă pentru sine, o individualitate sau personalitate, individualismul dimpotrivă vede în individ singura realitate. Dar trebuie să notăm că individualismul s'a ivit mai în urmă, fiind nevoit să lupte pentru a câștiga teren și să răscolească tot arsenalul argumentelor logice pentru a-și apăra pozițiunea.

Concepția naivă, prestimțifică, n'a ezitat să înzestreze personalitatea colectivă, cu toate însușirile unei ființe vii, gășind prin observație asemănările între organismul individual și cel colectiv. Când între patricienii și plebeienii romani isbucni unul din numeroasele conflicte cari caracterizează începuturile Romei, Menenius Agrippa ținu plebeilor întâia conferință de sociologie organicistă, explicându-le că statul este un corp care are nevoie de funcționarea normală a tuturor organelor sale.

Sofiștii elini au pus bazele teoriei individualiste, afirmând autonomia individului și considerând societatea rezultată dintr'un contract între indivizi. Ba mai mult. Ei creiază o opoziție inconciliabilă între individ și societate proclamând dreptul natural al individului puternic, de a-și subjugă societatea. Lupta teoretică între concepția organicistă (solidaristă) și cea individualistă o expune Platon în Republica sa. Acest filosof năzuește a înlătura conflictul prin demonstrarea *identității virtuții* ca însușire individuală și colectivă. Dar din această identificare s'au ivit contraziceri cari n'au putut fi înlăturate până'n zilele noastre. Noțiunile etice izvorâte din raporturile interindividuale au fost identificate cu noțiunile cari exprimă raporturi intercomunitare și raporturi intracomunitare determinate de raporturile intercomunitare. Dreptatea, bunătatea, cinstea etc. ar fi în acest fel însușiri individuale cari rămân neschimbate în toate raporturile individului cu lumea din afară.

Omul „bun“ e și domnitor „bun“, și ostaș „bun“, și cetățean „bun“ etc.

Teza sofistilor e întemeiată pe o observație mai exactă a faptelor sociale. Instinctele îi mână pe toți oamenii să năzuiască a dobândi „puterea“, care pentru toate ființele e ceva bun. Numai din echilibrarea tendințelor spre putere rezultă ceea ce numim dreptate.

În acest fel cei drepți sunt drepți numai din neputința de a face nedreptate. De aci până la afirmația că omul e din natură rău, că e o bestie, e numai un pas. Acest pas l-a făcut cu hotărîre Machiavel. Dar unde e adevărul?

În orice știință trebuie să pornim dela fapte observabile, dela ipoteze întemeiate pe observație și menite a ne înlesni ordonarea faptelor și sistematizarea lor. Aceste fapte trebuie să fie destul de numeroase pentru a face ipoteza verosimilă, iar apoi începe munca științifică propriu zisă, verificarea ipotezei în amănunte pentru a-i dobândi și asigura caracterul unui adevăr.

O astfel de ipoteză verosimilă este *autonomia societății*, pe lângă care poate fi menținută și *autonomia individului*. Faptele observate par a dovedi că orice colectivitate își are viața ei proprie supusă unor legi cari nu pot fi reduse la legile vieții individuale, precum nici legile vieții individuale nu pot fi reduse la cele ale colectivității, și anume nici din punct de vedere fizic nici psihic.

Vom afirma deci, în mod ipotetic, că o colectivitate are un suflet propriu, că există sentimente și reprezentări colective, precum există un suflet, sentimente și reprezentări individuale. Dar am greși, precum au greșit mulți, crezând că aceleași cuvinte exprimă aceleași fapte.

Din această confuziune a unor fenomene deosebite prinse sub aceeaș numire, a rezultat interpretarea greșită a Principelui lui Machiavel. Aci el descrie o societate anarhizată, desechili-

brată și arată mijloacele prin cari s'ar putea restabili ordinea. El descrie faptele: toate instinctele brutale sunt delănțuite, toate criteriile moralei au dispărut. În această situație numai un despot, cunoscător al sufletului omenesc și dispus a aplica toate mijloacele de înrăurire asupra sufletului omenesc, ar putea întemeia un Stat echilibrat, o domnie stabilă.

Întrebuințând aceleași *cuvinte*: cinste, dreptate, omenie, credință etc., obi-cinuite în raporturile interindividuale, Machiavel vorbește de alte *lucruri*. Domnitorul său ideal trebuie să fie om și bestie — pentru a fi domnitor bun. El trebuie să fie îndemânatec în a se ascunde și a se preface, căci oamenii sunt așa de simpli și așa de deprinși să asculte de împrejurări, încât cel dispus a înșela, va găsi totdeauna pe cineva de înșelat. El trebuie să pară îndurător, credincios, omenos, religios și cinstit, dar trebuie să fie stăpân pe sine, pentru ca la trebuință să poată și să știe să facă și cu totul dimpotrivă.

Mijloacele de cari el se va servi vor fi socotite totdeauna cinstite și laudabile, căci poporul mai întotdeauna se ia după aparență și nu judecă pe oameni decât după succes; lumea este proastă și opinia minorității nu se pune în vază decât numai atunci, când mulțimea nu știe pe ce să se mai razime. Oamenii uită mai lesne moartea părinților decât pierderea averii lor.

Machiavel descrie deci sufletul oamenilor — *dar nu face psihologie individuală*. Față în față stau două forțe: domnitorul și *mulțimea*. Dacă domnitorul va cunoaște legile psihice ale mulțimii, el va putea-o stăpâni.

În acest raport, între domnitor (sau, în general, conducător) și mulțime nu mai sunt valabile criteriile morale obi-cinuite, binele și răul așa cum se vede desprins din raporturile interindividuale, ci e vorba de binele și răul pentru colectivitate.

Machiavel nu-și dezvoltă teoria în deplină cunoștință a deosebirii între psi-

hologia individuală și cea colectivă, ceea ce vede din contradicerea între premisa sa că oamenii sunt din natură răi și proști, și afirmația că domnitorul trebuie să pară cel puțin a fi îndurător, credincios, omenos, religios, și cinstit, pentru a-și întemeia și menține prestigiul. Dacă oamenii ar fi răi, cum ar pune preț pe virtute?

Dar noi cari suntem hotărâți a face distincțiunea precisă între fenomenele psihice individuale și cele colective, vom fi ferți de interpretarea greșită ce s'a dat Principelui lui Machiavel. Cinișmul, imoralitatea etc. a lui Machiavel, există numai în capul celor ce confundă fenomene deosebite din cauza întrebuintării aceluiași termeni.

Intre cei ce au exagerat această confuzie este și Nietzsche, unul din reprezentanții individualismului extrem. Mulțimea e rea, proastă. Statul e un monstru a cărui existență se întemeiază pe minciună. Acolo unde se sfârșește Statul, începe omul. Piața publică răsună de zgomotul marilor comedianți, și al muștelor veninoase. Mulțimea vrea să audă numai un *da* sau *nu*. Nenorocit vei fi vrând a-ți așeza scaunul între un pentru și un contra.¹⁾

Acelaș cântec din vechime, dela Thukydides, Platon, Machiavel și până la Gustave Le Bon: Mulțimea e rea, e instabilă, e proastă, e crudă. *Ea e condusă de instincte, de sentimente și nicicând de rațiune.*

Dar, în anumite condițiuni, ea poate fi superioară individului, afirmă Gustave Le Bon. Acest autor încearcă să ne dea o teorie completă a psihologiei mulțimii, ba e chiar dispus de a explica toată evoluția omenirii prin evoluția psihiei colective. Cu Gustave Le Bon intrăm în tratarea sistematică a acestei probleme sociologice.²⁾

Auguste Comte, întemeietorul sociologiei, nu dă acestei chestiuni atenția ce i se cuvine. O atinge în treacăt, afirmând și el, ca și predecesorii și urmașii săi, că mulțimea *nu judecă în mod rațional, ci e condusă de sentimente și imaginație*. Chiar în lucrarea sa din tinerețe³⁾, în care găsim schițat planul filozofiei pozitive, Comte fixează linia progresului în trecerea dela acțiunea

imaginației la construcția conștientă și rațională. Dar imaginația și domeniul emoțional nu dispar cu desăvârșire, ci își păstrează o funcțiune foarte importantă.

După ce știința a fixat direcția progresului, va fi vorba să facem ca masele largi, cari nu au luat parte la această muncă intelectuală, să abandoneze formele vechi dispărute și să adopte pe cele noi. Aci nu rămâne alt mijloc de înfruire, decât de a anticipa avantajele ce vor urma din nouile măsuri și nu numai de a le expune masselor într'o lumină strălucită corespunzătoare, ci de a le apropia și de sentimentul lor. În acest punct arta își poate dobândi prin farmecul imaginației o funcțiune foarte importantă.

Deci: *mulțimea nu judecă în mod rațional, ea acționează mânăta și excitată de instincte, de sentimente.*

Există deci o deosebire fundamentală între sufletul colectiv și cel individual, între felul de acțiune al individului și cel al mulțimii.

Aceasta e ipoteza pe care vrea s'o verifice G. Le Bon.

În înțelesul obicinuit al cuvântului, zice el, mulțime înseamnă o asociație de indivizi de naționalitate, profesiune, și sex diferit și asociați dintr'o cauză oarecare. Din punct de vedere psihologic însă mulțime înseamnă cu totul altceva. Trebuie să se formeze, în anumite condițiuni și numai în acele condițiuni, un suflet colectiv deosebit de sufletele individuale. Mulțimea trebuie să formeze o singură ființă supusă „legii unității mentale a masselor“ (loi de l'unité mentale des foules). În mulțime conștiința individuală dispăre.

Ivirea sufletului colectiv o explică Le Bon printr'o analogie cu compozițiile chimice, o analogie, pe care o găsim și la Spencer și la Wundt. Compoziția chimică are alte însușiri decât elementele din cari se compune.

Această compoziție chimică s'a format, după părerea lui G. Le Bon, în cursul veacurilor și constituie ceea ce numește el *sufletul rasei*. Evoluția popoarelor, deci istoria, e determinată de sufletul rasei. Acest suflet e stabil și echilibrat. Perturbațiile se ivesc din formarea de mulțimi, de „masse“, înăuntrul raselor, dintr'o absorbire sau dominațiune imperfectă a sufletului mulțimii (sau mulțimilor) prin sufletul rasei.

La începutul civilizației nu stă rasa, ci mulțimea. Avem grupuri omenesti de origină diferită, asociate prin migrațiuni, incursiuni și euceriri. Ceeace-i unește pe oameni este șeful. În aceste horde se găsește, în gradul cel mai înalt caracterele psihologice ale mulțimii.

Prin intervenția mediului aceste horde se încheagă tot mai mult, transformându-se în rasă, adică un agregat cu însușiri și sentimente comune, cari se întăresc tot mai mult prin ereditate. Mulțimea a devenit popor și s'a făcut pasul dela barbarie la civilizație. Dar acest proces e terminat abia când un popor și-a dobândit un ideal — de orice fel — fie cultul Romei, puterea Atenei sau triumful lui Alah. Abia unitatea de sentimente și gândire constituie un popor.

Câteodată poporul va fi mulțime, dar substratul stabil, sufletul rasei, îl va feri de perturbații prea mari.

În mod necesar și fatal însă, idealul începe a pău. Se ivește individualismul.

Ceeace a fost popor devine o grămadă de indivizi fără legături între ei și cari sunt ținuți la olaltă numai în mod artificial prin tradiții și instituții. Și apoi se întâmplă în mod necesar că acești oameni divizați prin interesele și pretențiile lor nu se mai pot governa singuri și că cer a fi guvernați în cele mai neînsemnate acțiuni ale lor, astfel că Statul își poate exercita înrăurirea sa care absoarbe totul. Prin pierderea idealului rasa își pierde în sfârșit cu totul sufletul devenind un număr de indivizi izolați, deci ceea ce a fost la început: mulțime. Ea are acuma toate caracterele instabile, trecătoare și fără viitor ale mulțimii. Civilizația e expusă tuturor întâmplărilor. Plebea dominează și barbarii înaintează. Civilizația își poate păstra încă o strălucire din trecut, dar în realitate e o clădire șubredă care se va prăbuși la întâia furtună.

Dela barbarie la civilizație în urmărirea unui vis, apoi după ce acest vis și-a pierdut puterea, prăbușirea și moartea — acesta este ciclul vieții unui popor.

Timpurile noastre sunt caracterizate prin dominațiunea mulțimilor, prin năzuința tot mai accentuată a masselor de a distruge sufletul rasei.

În „Psihologia politică“ G. Le Bon năzuește să verifice ipoteza sa prin exemple din politica internă a Franței de înainte de războiu. În mișcările socialiste, sindicaliste, anarhiste etc. el vede o primejdie a civilizației, semnele unei desagregări complete a sufletului rasei franceze prin pierderea idealului care a ridicat Franța la glorie și mărire.

G. Le Bon ar putea fi numit reacționar, dacă am fi dispuși să vedem în orice pas spre dominațiunea mulțimii, spre „democrația integrală“ un progres.

Dar: poate fi într'adevăr vorba de o dominațiune a masselor, de o demo-

¹⁾ Astfel vorbia Zaratuștra, capitoul „Despre muștele pieții publice.“

²⁾ Scrierile lui G. Le Bon, cari ne interesează aci sunt:

Lois psychologiques de l'évolution des peuples, 3-e éd. Paris 1898; Psychologie des foules, Paris 1895, 18-e éd. 1909; și La psychologie politique, Paris 1912.

³⁾ Apărută în 1820 sub titlul „Plan des travaux scientifiques nécessaires pour réorganiser la société“ și publicată iarăși în 1824 sub titlul „Système de la politique positive“.

cratie? Și cel mai puternic argument al lui G. De Bon pentru justificarea măsurilor „reacționare“ pe cari le propune, este: nicidecum nu ajung să guverneze masele, ci totdeauna o minoritate de conducători, de demagogi cari știu să exploateze curentele populare în folosul lor propriu cu scopul de a institui dictatura lor personală pe ruinele unei civilizații clădită cu atâtea jertfe de muncă și sânge în cursul veacurilor.

Intimidați de conducătorii mulțimii, deputații votează legi peste legi cari cuprind concesii tot mai largi pentru clasele de jos și ruinează tot mai mult producția. Clasa conducătoare însă, muncitorii intelectuali de toate categoriile, e sau nepăsătoare sau nu mai are putere de rezistență fiind desorganizată.

Și „cel mai sigur simptom al decadentei ce ne amenință este slăbirea generală a caracterelor. Numeroși sunt, astăzi, oamenii a căror energie slăbește mai ales între elită care ar avea mai mult nevoie de ea. La marii conducători puși în fruntea națiunilor ca și la micii șefi cari conduc detaliile, nehotărârea și moleșala devin dominante.

Fanaticii revoluționari, înzestrați cu energie prin chiar fanatismul lor, sunt din această cauză de temut. Înaintea unei voințe puternice, orice voință slabă trebuie să se inchine. Acești agitatori încă nu sunt atât de primejdioși cum ar putea-o deveni, deoarece tradițiile sociale, create printr'un lung trecut, mențin încă întrucațva edificiul săpat zi cu zi. În umbra mormintelor se află stăpânii noștri adevărați. Împotriva fanteziilor celor vii se ridică despotismul celor morți.

S'ar părea chiar că astăzi morții singuri ar avea energie pentru noi. Totuși ei nu ne vor putea ajuta totdeauna. Puterea din trecut nu se menține decât în cazul când prezentul îi va aduce un aport constant.

Forța care se poate opune curentului de distrugere este voința guvernanților. „Nu fatalitatea guvernează lumea, ci voința“, încheie G. Le Bon „Psihologia politică“, în contrazicere deplină cu încheierea „Psihologiei mulțimilor“, după care în mod fatal se împlinește ciclul evoluției oricărui popor.

Machiavel e mai simpatie când zice că „după cum nu trebuie să admitem că liberalul nostru arbitru poate fi vecinic, cred că se poate recunoaște că întâmplarea este arbitru a jumătate din faptele noastre și ne lasă nouă să cârmuim abia cealaltă jumătate.“

În orice caz G. Le Bon, în năzuința de a scăpa Franța de desagregare, e dispus a face concesii de-

magogiei împotriva demagogiei. Din expunerile sale simțim suflul disprețului său pentru zvârcolirile plebei de a ieși la suprafață și de a intimida „oficialitatea.“ Psihologia sa politică cuprinde un program politic lămurit: suprimarea energetică a mișcărilor subversive și organizarea clasei conducătoare existente. Prin acest fapt tratatul său iese din cadrele lucrărilor obiective și științifice, dar ne dă o sumă de observații bine prinse și bine legate între olaltă. Motivele psihologice ale vieții politice în Statele moderne, „democratice“ sunt desvăluite în mod lămurit.

Pe lângă aceste lucrări fundamentale ale lui G. Le Bon, găsim mai ales în sociologia italiană cercetări temeinice în acest domeniu.¹⁾ Cea mai vastă și temeinică operă ne-a dat Vilfredo Pareto, care a pus și dezvoltat problema psihologiei mulțimii în toată amploarea ei. Despre *Tratatul său de Sociologie generală*²⁾, Giovanni Papini, zice: „Lucrarea nouă, adâncă, organică a lui Vilfredo Pareto reprezintă cel puțin zece ani de muncă și e rezultatul a jumătate de secol de studii și meditații. Ea e prima carte de sociologie într'adevăr științifică ce a fost scrisă de când se vorbește în lume de sociologie. Cu această lucrare, sociologia a trecut în mod definitiv din stadiul teologico-metafizic la stadiul științific.“³⁾

Pareto poate fi numit nu numai continuatorul lui Machiavel, ci savantul care a desăvârșit opera lui Machiavel. Pareto năzuește a înlătura din psihologia colectivă, care în primul rând e psihologia politică, toate judecățile de valoare. Știința socială trebuie să devină, după părerea sa, exactă și experimentală, ca toate științele adevărate. Ea trebuie să-și creeze o terminologie proprie, științifică, ferindu-se de terminologia imprecisă a vieții de toate zilele. Nu ne interesează ce e bun și rău, frumos sau urât, ci numai faptele, fenomenele și raporturile între ele pentru a descoperi și fixa uniformitățile, adică legile sociale. Singurul criteriu al adevărului este realitatea prinsă prin observație.

¹⁾ Amintim aici cartea lui Robert Michels: *Zur Soziologie des Parteiwesens in der modernen Demokratie. Untersuchungen über die oligarhischen Tendenzen des Gruppenlebens.* Leipzig 1911. — Numeroase sunt lucrările italienilor în psihologia profesională și a claselor sociale.

²⁾ Două volume de 1762 pagini, apărute în limba franceză în 1917—1919.

³⁾ Părerea lui Papini e retipărită în G. H. Bousquet, *Précis de Sociologie d'après Vilfredo Pareto*, Paris 1925.

Spirit mai gingașe, îmbibate cu prejudecăți, sentimentalități, iluzii și visuri să nu se apropie de sociologia lui Pareto, cum nu toți oamenii vor fi dispuși să studieze medicina. Dar cine iubește adevărul și e stăpânit de demonul cunoașterii în domeniul social, va găsi la Pareto un izvor bogat de fapte și va găsi, mai presus de toate, o neînduplecată râvnă de a pătrunde tot mai adânc în țesătura fenomenelor sociale.

Pentru a fi cât se poate de obiectiv Pareto ar dori ca „datele“ cu cari operează să fie arătate cu semne ca în științele matematice. Dar pentru a nu introduce o inovație neobișnuită el întrebuițează termeni cari însă n'au decât înțelesul pe care îl fixează din capul locului prin definiție.

Faptele ne arată că diferitele animale acționează împinse de anumite instincte sau tendințe fundamentale, constante și aproape invariabile. Acest substrat constant îl numește Pareto „residuu.“ La animale observăm impulsul, izvorit din aceste residuuri, și acțiunea ce-i corespunde. La om se schimbă situația întrucât între impuls și acțiune se interpune „derivațiunea“, adică interpretarea, justificarea acțiunii prin vorbire, deci teoria. Omul simte totdeauna nevoia de a prezinta acțiunea sa ca izvorând din raționament, din motive „logice“. Toate credințele, superstițiile, etc., izvorăsc din această tendință. În aceeași categorie a derivațiilor intră și toate pretenziunile teoriei sociale științifice: socialismul, solidarismul, umanitarismul, contractualismul (dreptul natural), etc, etc.

Studiul derivațiilor e însă interesant și important, deoarece ne dă deslușiri, câteodată singurele deslușiri existente, asupra cauzelor transformărilor sociale, asupra oscilațiilor în ritmul evoluției unei anumite societăți.

Prin analiza, ordonarea și clasificarea acestor „derivații“, luate mai ales din literatura clasică și apoi din zările moderne, Pareto schițează cu măiestrie uniformitățile cari se desprind în viața socială.

La baza teoriei sale stă conceptul „circulației elitelor“, lupta vecinică a celor de jos de a se ridica la suprafață și de a învinge rezistența guvernanților cari au tendința naturală de a se menține cât mai mult la putere.

În ¹⁾ orice societate există o clasă guvernantă puțin numeroasă care se menține la putere, în parte prin forță, în parte prin consimțământul clasei

¹⁾ După rezumatul lui Bousquet, citat mai înainte.

guvernaate cu mult mai numeroase. Din punct de vedere al fondului, diferența consistă în proporțiile forței și consimțământului; din punct de vedere al formei, în felul de a le pune în joc. Nu s'a văzut nici când unul din extreme când utilizarea forței n'ar fi fost necesară. Celalt extrem, e reprezentat prin câteva cazuri concrete, mai ales de guvernamele străine țării și cari se sprijină pe o armată pentru a fi ascultate.

Cu cât guvernele vor ști să se folosească mai bine de residuele existente cu atât mai eficace va fi guvernarea. Inzadar vor încerca să schimbe cu forța aceste residue. Pe de altă parte, faptul de a se folosi de sentimentele unei societăți nu e în sine nici folositor nici păgubitor, aceasta depinde de scop, care poate fi util sau păgubitor societății. Pe lângă residuele se adaugă interesul ca mijloc de guvernare — și acesta este singurul drum pentru a modifica residuele.

Interesul acționează mai ales la clasa guvernantă, mai puțin la cea guvernată. Există pretutindeni o clasă guvernantă, chiar unde e un despot, dar formele sub cari apare această clasă sunt diferite. În guvernămănte absolute, numai suveranul apare pe scenă, în cele democratice un parlament, dar în culise se găsesc cei ce joacă un rol important în guvernarea efectivă.

Pentru a se menține la putere clasa guvernantă întrebuințează indivizi din clasa guvernată, și aci deosebim două categorii de mijloace de guvernământ.

O categorie face uz de forță, soldați, agenți de poliție, „bravii“ secolelor trecute. Cealaltă se folosește de artificii și începe cu clientela politicianilor romani și se sfârșește cu politicianii contemporani.

Dar, oricare ar fi forma de guvernământ, istoria ne dovedește că cei ce guvernează au o anumită tendință de a se menține la locul dobândit și a abuza de ea pentru a obține avantaje particulare pe cari nu le deosebesc bine de avantajele partidului lor și le confundă aproape totdeauna cu avantajele națiunii.

Urmează din aceste: 1) Nu există mare deosebire între diferitele regimuri, deosebirea stă în sentimentele populației. 2) Abuzurile vor fi cu atât mai mari cu cât amestecul guvernului în afacerile particulare va fi mai mare. 3) Clasa guvernantă năzuiește a-și însuși bunurile altora, nu numai pentru uzul propriu, ci și pentru a le împărți persoanelor din clasa guvernantă cari îi servesc. 4) De obicei nici patronii

nici clienții nu sunt pe deplin conștienți de călcările regulilor moralei ce există în societatea lor, ci în perfectă bună credință cei mai mulți dintre ei confundă scopul lor obiectiv — a se menține la putere cât mai mult posibil — cu bunăstarea patriei. 5) Mașina guvernamentală consumă o anumită cantitate de bogății care depinde de proporția violenței și forței ca mijloace de guvernare.

Din acestea se poate deduce întrucâtva punctul ciclului ce vor parcurge societățile noastre moderne.

Dat fiind caracterul economic al societății noastre, ea e guvernată de o clasă, care poate fi numită „plutocrație.“ Această elită, ca toate celelalte, exercitează asupra guvernării efective o influență enormă.

Dependența politică de plutocrație apare în mod lămurit în așa zisele scandaluri politice cari izbucnesc în mod regulat în toate țările. Acesta e un fenomen normal cu toate că „derivațiile“, „teoriile“ le caracterizează ca fenomene patologice. Aceste teorii ne arată numai că elitele se luptă între ele — că circulația e în acțiune.

Plutocrația actuală (în toate țările) are violența ca procedeu de guvernare și nu întrebuințează forța, deci poate fi caracterizată ca plutocrație demagogică. În Franța sporirea cheltuielilor bugetare se dublează în anul când se fac alegerile. Pe lângă această abilitate de a înconjura obstacolele, ea arată o lașitate extraordinară față de adversarii cari vreau să întrebuințeze forța, și ceea ce scria Tocqueville, despre elita, în decadentă înainte de revoluție e din nou adeverat.

Pareto e dispus să prezică societății actuale aceeași evoluție ca și celei romane înainte de instituirea imperiului — a guvernării elitei militare. Criza parlamentară în cele mai multe țări, fascismul, etc., au confirmat în parte prezicerile lui Pareto.

Analiza lui Pareto e crudă și necruțătoare. Dar ea nu ne poate descăraja. Invățând cum este viața socială într'adevăr, vom învăța să acționăm în deplină cunoștință a legilor sociale.

Pareto ne-a dat cea mai bună apologie a lui Machiavel. Și acesta a văzut cum este realitatea — dar n'a putut cunoaște cauzele. El a explicat imperfecțiunea organizației sociale prin „răutatea naturală“ a omului, prin prostia și credulitatea sa.

Dar noi trebuie să distingem acțiunea individului și criteriile morale și etice pe cari le vom aplica în judecarea acțiunilor individuale, de acțiunea mulțimii și de criteriile după cari vom

judeca procesele sociale. Identitatea cuvintelor să nu ne înșele — nu e vorba de aceleași lucruri. Expunerile lui Machiavel par a fi cinice, crude, imorale; el și-a dobândit marele merit de a fi avut curajul să desvăluie procesele sociale în mod obiectiv cu riscul de a răni sentimentele acelor cari confundă din neștiință, sau poate și din interese nemărturisite (cum a făcut-o Frederic cel Mare), noțiunile etice individuale cu noțiunile referitoare la procesele sociale.

Pareto a făcut distincțiunea între aceste noțiuni în deplină cunoștință de cauză. Nu găsim dispreț nici pentru mulțime nici pentru conducători, ci o expunere obiectivă, științifică.

Cunoașterea psihologiei masselor și a conducătorilor (căci mulțime fără conducător nu există), ne face a înțelege istoria, ne deschide drumul pentru o interpretare obiectivă și științifică a faptelor istorice.

Pe lângă oamenii mari, regi, împărați și generali, ale căror nume fac să strălucească paginile istoriei și ne îndeamnă să-i imităm în virtute și jertfă, și în oglindirea voinței spre fapte mari și glorioase, apar din umbră mulțimile, ceata necunoscuților, care condusă de oameni mari a urcat înălțimile civilizației. Incepem a înțelege sufletul acestei mulțimi, crude câteodată și mânate de instincte sângeroase și distrugătoare, gata de jertfă, de multe ori până la ultimul om, când adâncurile sufletului lor a fost răscălit de pilda și cuvântul conducătorului. Răsunetul acestui suflet colectiv oscilează în istorie dela cea mai adâncă prăpastie în care se zbat cele mai josnice instincte până la cele mai strălucite înălțimi ale idealurilor ce și-a făurit mintea omenească.

Cum aceeași vioară sub degetele maestrului poate exprima cele mai sublime sentimente și vibrațiunile cele mai ascunse ale sufletului omnesc, pe când sub mâna diletantului nu va da decât o serie de sunete incoerente și disonanțe îngrozitoare, astfel și mulțimea bine condusă va produce o civilizație înfloritoare, iar sub mâna unor nepricepuți va deveni o hordă care distruge totul.

Iată un vast teren de activitate și cercetare pentru clasa conducătoare românească: să cunoască sufletul națiunii, să se cunoască pe sine și să acționeze în cadrele legilor impuse de natură evoluției unui popor.

Și chiar studiul acestor probleme ne va feri de iluzii și deceptii și ne va călăuzi în acțiunea noastră arătându-ne, fiecăruia, limitele puterii de acțiune în procesele sociale. Fiecare la locul său e conducător și condus,

e erou și parte din mulțime; să năzuiască a-și juca bine rolul în grandioasa dramă reprezentată de omenire pe pământ.

NOTA. — Problema expusă aci a fost atinsă de noi și în articolele „Dela utopie la sociologie“, „Corupția“, precum și, înainte, în „Transformările sociale în Bucovina“. articole publicate în această revistă. În aceeaș categorie intră și studiul d-lui N. Dașcovici, „Criza parlamentarismului“ (S. d. M. An. III. No. 5). Diferiții autori: Thukydides, Machiavel, G. Le Bon, Pareto, A. Lugan (citat de d. Dașcovici), aduc fapte în sprijinul ipotezei că există legi sau uniformități sociale, cari se repetă în viața tuturor popoarelor. Aceasta e și premisa dela care pleacă d. N. Iorga în noua sa lucrare „Essai de synthese de l'histoire de l'humanité, I (Paris 1926). Și el explică această uniformitate prin mediul care nu se schimbă și elementele profunde ale rasei cari rămân identice.

Intr'un viitor tratat de „Politică“, vom încerca să facem un pas înainte în explicarea cauzală a acestor fenomene.

Traian Brăileanu

prof. de sociol. la Univ. din Cernăuți

Cronică mărunță

— Director general al „Primei Ardelene“ societate de asigurări, a fost ales, în locul foarte destoinicului și regretatului Iosif Gogala, d. Ștefan Boer, vechiu și rutinat funcționar al fostei societăți de asigurare dela Sibiu contopită cu „Prima Ungară“.

— Ziaristul Eugen Filotti, atașatul nostru de presă la Praga, sosind la București a făcut în cercul ziaristilor o comunicare interesantă asupra relațiilor de presă dintre România și Cehoslovacia și asupra situației prospere a presei cehoslovace ce ni-se arată foarte binevoitoare.

— Printre schimbările mai de seamă făcute în cadrul Ministerului de Culte și Arte sunt: încredințarea postului de secretar general cunoscutului poet și militant al tradiționalismului și în acelaș timp apologet al creștinismului, cu nuanță ortodoxă, Nichifor Crainic; numirea, cu delegație, a apreciatului poet și dramaturg Ion Minulescu ca director al Teatrului Național din Capitală și numirea fecundului scriitor oltean Ion Dongozozi, ca director al Teatrului Național din Craiova — toate primite cu o deosebită satisfacție de cercurile cunoscătoare.

— Cetim în revista „Viața Literară“, că Fundația Culturală „Principele Carol“ va deschide în București, strada Paris No. 30, un salon de arte plastice, unde vor fi expuse spre vânzare în permanență și fără nicio chirie operele celor mai de seamă artiști plastici. O nouă faptă culturală vrednică de toată lauda.

— Noul ales episcop al bisericii reformate, Alexandru Makkai, o personalitate culturală cunoscută, având și o activitate literară, a fost întărit în această demnitate de forurile superioare ale Statului. Intronarea în scaunul de episcop se va face numai în una din lunile de vară.

Boicotul economic ca sancțiune de drept internațional

În domeniul vieții internaționale postbelice se observă o mișcare destul de antrenată, al cărei scop este stabilirea unui sistem juridic pentru sancționarea principiilor Dreptului internațional. Mersul mereu ascendent al lucrurilor își produce efectele și pe acest teren arid străbătut încă de obstacolele unor adversități economice, politice și chiar spirituale milenare. Greutățile ce se întâmpină în această direcție firește sunt enorme. Codificarea normelor de drept internațional în lipsa unei autorități supreme care să le poată impune împotriva oricărei alte voințe, rămâne un postulat al ideologilor. Totuși în acest scop se străduiesc mereu reuniunile internaționale, în sânul cărora pătrund uneori și viziunile acestor idei de progres.

Fără îndoială, Societatea Națiunilor a devenit un prețios laborator de experiență și de încercare a unui atare sistem, care să asigure dezvoltarea normală a raporturilor pacifice dintre diferitele națiuni, de pe glob. Desigur, Societatea Națiunilor a găsit în această direcție un pământ aproape virgin, deci totul rămâne încă de făcut.

Încercarea celor două memorabile conferințe dela Haga din 1899 și 1907 a însemnat un pas înainte deși hotărârile luate cu acest prilej, întru reglementarea juridică a normelor de urmat în starea de războiu terestru și maritim, s'au dovedit mai târziu și în deosebi în războiul mondial, lipsite de orice valoare practică. Nesocotirea neutralității garantate a Belgiei, a fost un exemplu cum nu se poate mai elocvent în această privință. Totuși aceste hotărâri prezintă o valoare teoretică, incontestabilă, marcând un real progres al lui jus gentium.

Ororile conflagrațiunii mondiale din 1914—18 au trezit într'un grad nebănuit interesul pentru această problemă impunând sub auspiciile areopagului dela Geneva, creat de Conferința de Pace dela Paris, să dibuiască soluțiile cari ar putea să împiedice repetarea lor. Astfel se născu ideea unui pact, de asistență mutuală a tuturor națiunilor, împotriva oricărei încercări de agresiune, prin care se speră că se poate îngrădi și limita turburările aduse păcii generale.

Intr'adevăr Statutul fundamental al S. N. reoglindește exact această tendință de pacificare generală. Intrucât însă cele 26 de artic. ale Statutului S. N. preced tratatele de pace dela Ver-

sailles, Saint-Germain, Trianon și Neuilly, este evident că el organizează un sistem de pace și deci de sancțiuni decurgând din rațiunile de apărare a însuși așezământului instituit de tratat.

Nu este locul aci să insistăm asupra caracterelor trecătoare ale acestei opere, ci să relevăm punctele definitiv câștigate pentru dezvoltarea viitoare a Dreptului internațional.

Unul din aceste puncte definitiv câștigate este fără îndoială ideea arbitrajului obligator, din art. 16 al Statutului fundamental. Dela această idee începe abia adevărata operă de justiție internațională deși încă sovăelnic proclamată de Liga Națiunilor.

Arbitrajul obligator pentru toate națiunile din sânul marelui familii internaționale și sancționat prin mijloace de constrângere materială efective, iată corolarul orăzului sistem juridic pentru garantarea ordinii umane!

Art. 16 din pactul S. N. prevede trei feluri de sancțiuni: de ordin economic, financiar și militar. Natural, despre sancțiuni militare aplicate pentru infractorii convențiilor internaționale, nu se poate vorbi, câtă vreme nu se va găsi modalitatea de a se organiza o forță armată internațională pusă exclusiv la dispoziția Ligii Națiunilor, care să acționeze automat din chiar momentul când hotărârile arbitrale sânt frânte.

Singurul mijloc de constrângere eficace rămân însă deocamdată, sancțiunile de ordin economico-financiar, ca unele cari se pot aplica. Art. 16 al pactului S. N. preconizează în primă linie acest fel de sancțiuni: „dacă un membru al Societății Națiunilor recurge la războiu, contrar angajamentelor luate în art. 12. 13. sau 15 (ale pactului N. A.) el este considerat ipso facto, că a comis un act de războiu contra tuturor celorlalte state membre ale Ligii și în acest caz aceste state se angajează a rupe toate relațiile comerciale sau financiare, a rupe toate raporturile dintre naționali lor și cei ai statului care a frânt pactul și a face să înceteze toate corespondențele financiare-comerciale sau personale între naționali acestui stat și cei ai tuturor celorlalte state membre sau nu ale S. N.“

Prin urmare pactul distinge relațiile de stat, de relațiile particulare cari pot să existe între statele în con-

flict, întinzând puterea sancțiunilor asupra ambelor categorii deopotrivă.

Măsurile ce urmează a se lua în asemenea cazuri sunt, după cum reiese din art. citat, destul de întinse. Propozițiile celebrului profesor italian, *Eugenio Rignano*, sunt traduse în întregime în dispozițiile art. 16. Aname profesorul Rignano preconizase în studiul său recent asupra „Factorilor războiului și problemei păcii” boicotul general, contra statului violator ca și contra tuturor supușilor acestuia, cărora să li se refuze până și dreptul de reprezentare și protecție, — boicot organizat și aplicat în mod simultan și solidar de toate statele. E vorba aci prin urmare de o acțiune preventivă, care având o putere de intimidare, poate să devină eficace.

Măsuri de asemenea natură au fost luate de beligeranți, și până acum dar mai mult ca represalii și fără a ține seamă cui se impută de drept infracțiunea. Nu putea fi vorba în acest caz de o acțiune preventivă, ci numai de una represivă. — Deosebirea este deci mare. Apoi aceste măsuri nu s'au luat până acum de obicei decât în mod parțial. Or ceea ce este esențial în acest sistem este tocmai caracterul de generalitate afară de care nu se pot concepe rezultate pozitive. Nu putem să nu apreciem importanța capitală a acestui caracter esențial dacă ținem seama la ce grad de interdependentă s'au dezvoltat îndeosebi relațiile economice și chiar politice și culturale dintre diferitele state. *Economia națională a fiecărui stat se îmbină astăzi în chip organic în ritmul economiei mondiale.* Oricine își poate face o imagine clară despre neajunsurile ce decurg dintr'o izolare economică în zilele noastre. În afară de angrenajul schimbului și ajutorului mutual, nu se mai poate concepe astăzi un stat civilizată și modern. *De-acum tindem spre o sociologie care va cuprinde legile permanente de viață ale întregii umanități.*

Un exemplu recent clasic, al acestui adevăr, ni l-a oferit Germania din timpul războiului mondial, care a trebuit să sufere toate consecințele blocusului interaliat, consecințe cari chiar dacă nu au determinat dar au grăbit în orice caz sfârșitul războiului. Blocada maritimă engleză din timpul războaielor napoleonice a fost iarăși o confirmare a rezultatelor fericite ale boicotului economic, ca măsură de constrângere internațională.

Ca să ne dăm și mai bine seama de aceste consecințe, verificăm mișcarea comercială externă a Germaniei dinainte și din timpul blocusului. Astfel Reichul avea în 1913 un schimb exte-

rior de 26 miliarde, iar după blocarea sa, Germania își vede deierul scăzând la 25 la sută. Prin pierderea debușurilor din colonii și a piețelor Europene, Germania și-a pierdut baza de rezistență materială, după ce sfidase boicotul moral al întregii lumi, cu disciplina servilismului patriotic de catedră. Iată puterea imensă a acestei constrângeri materiale, care fatal trebuia să provoace și înfrângerea morală a națiunilor infraactoare.

Se va zice însă că boicotul nu face să sufere numai statul violator ci suferă într'o măsură poate mai mare și înșile statele boicotante, mai cu seamă acelea cari depind economiceste exclusiv sau în bună parte de statul boicotat. Se va răspunde însă în chip logic de altfel că statele boicotante cari ar fi în suferință se pot alimenta prin compensație dela celelalte state, în virtutea principiului de asistență mutuală care în asemenea cazuri își găsește o largă și necondiționată aplicare.

Statul boicotant avizat la mijloacele statului boicotat, se poate așa dar alimenta cu mărfuri sau materii prime pe calea mai sus indicată. Firește în aceeași ordine de idei se mai pot pune diferite ipoteze privitor la dificultățile pe care le-ar naște aplicațiunea absolută a sistemului. La toate acestea ipoteze, răspunde d. Edgard Milhaud; care conchide că nici odată statul boicotant nu va fi lezat în aceeași măsură ca statul boicotat. Iată și raționamentul simplu al d-lui Milhaud: „La nation boycottée sera privée de la totalité de ses échanges avec la totalité des autres nations; tandis que chacune de ces nations ne sera privée que de la fraction de ses échanges pour laquelle elle dépendait de la nation boycottée”.

Cu un cuvânt boicotul economic general se poate aplica fără ca marea comunitate a națiunilor să sufere prea mult. Turburătorul ordinii internaționale va fi însă complectamente izolat de restul națiunilor și cu totul paralizat în acțiunea sa. Unde mai punem că acest mijloc de constrângere, fiind mai mult pasiv, pare și comod, spre deosebire de acțiunea politică militară, de care nu s'ar face uz decât în cazul când puterea boicotată ar încerca lovituri de forță împotriva puterilor vecine mai mici cu scopul de a reține hotarele blocusului și de a-i reduce efectele, prin procurarea în acest fel a mijloacelor necesare acțiunilor agresive.

Boicotul economic constituie așadar primul element sancționator și el devine prin aceasta un mijloc primordial pentru reglementarea normelor

de constrângere în domeniul vieții internaționale, înlesnind a se întrona între națiuni un regim de drept eficace și respectat. Boicotul economic, va adăuga deci ca mijloc preventiv la siguranța raporturilor internaționale în viitor.

Civilizația modernă năzuiește să stabilească mai presus de toate un statut internațional, de drept, sancționat prin tăria morală și în același timp să-și asigure instituțiile clădind pe pedestalul ideii de solidaritate universală. Iar aceasta va fi cimentată la lumina și în adevărul ce călăuzesc conștiința intereselor generale și permanente ale omenirii, în opoziție cu interesele quasi generale sau particulare, răsfățuitoare.

Viitorul cod al dreptului internațional, despre care vizionarii timpului au și început să vorbească, va marca desigur boicotul economic, ca cea dintâi sancțiune împotriva crimelor de drept internațional. În acest sens militează o sumedenie de ideologi, cari nu pregetă a elabora noile doctrine de drept internațional, ce se desprind din debaterile reuniunilor internaționale, atât de frecvente în anii de după războiu.

Astfel d. Balack, formulează o lege a boicotului vamal (adeseori el însuși generator de conflicte) iar d. H. Malkin, fixează caracterele blocadei din timpurile moderne. Nu putem trece iarăși cu vederea reflexiunile interesante ale d-lui Seferiades asupra boicotului în dreptul internațional și nici valoroasa și în cercurile științifice străine mult apreciată încercare a d-lui prof. Vespasian Pella: „La criminalité de la guerre d'agression et la constitution d'un droit pénal international”...

Protocolul dela Geneva, rămâne sinteza încercărilor de penalizare a normelor dirigitoare ale raporturilor internaționale și în același timp un document autentic de gândire contemporană.

Câtă vreme posibilitățile de consacrare a principiilor cuprinse într'insul au suferit o amânare forțată, — boicotul economic ca sancțiune de drept internațional, are șansele să fie aplicat în chip spontan și să dea roade remarcabile.

Victor Cornea

Cronică Măruntă

— A încetat din viață în Cernăuți bătrânul mitropolit al Bucovinei, Vladimir de Repta, un bun român, nedreptățit de guvernul Brătianu, care a forțat alegerea unui mitropolit nou — și „liberal”, se înțelege.

— Alegerile pentru parlamentul român vor avea loc în 25 Maiu.

Minorități naționale și minorități politice

Felul cum s'au manifestat până acum minoritățile etnice din țara noastră, precum și atitudinea ce-a avut-o față de ele elementul românesc, au creiat în jurul problemelor minoritare o atmosferă puțin simpatică. Recunoaștem că era fatal ca influința politică să-și aibă efectele ei neplăcute, atât pentru o parte cât și pentru cealaltă, în primii ani ai vieții de stat în noua constelație politică a României întregite. Influența aceasta a durat însă prea mult și a fost prea unilaterală.

Lăsând la o parte contrastul dintre cele două concepții de viață din vechiul Regat și Ardeal, concepții care s'au manifestat atât de dăunător și între elementele românești de dincoace și de dincolo de Carpați, trebuie să constatăm că nu s'a încercat aproape nimic pentru accelerarea unei nivelări culturale dintre noi și minorități. Mijloacele cele mai eficace pentru aceasta ar fi fost școala și presa.

În privința școlii s'a făcut o înaltă politică de Stat, bine intenționată din punct de vedere al intereselor generale, dar greșit, absolut greșit aplicată. Forma a omorât fondul.

Greșelile acestea au fost de două feluri. Unele, cele mai grave, au fost acelea care au pornit direct dela factorii de guvernare și cari au pus chestiunea școlară, din punct de vedere al interesului superior, greșit prin faptul că au văzut în școală numai un drept absolut al statului, fără să admită că școala mai avea, pe lângă latura politică, și o latură pur umană. Dacă s'ar fi admis punctul acesta de vedere, atunci problema școlară trebuia divizată în două: învățământul primar și învățământul secundar și superior. Cel dintâiu, care se face de obicei într'o strânsă legătură cu familia, trebuia lăsat în sarcina acesteia. Lucrul acesta se putea face cu atât mai ușor, cu cât în Ardeal avem școlile profesionale, române și minoritare, care nu lăsausău nimic de dorit. Pentru aceste școli au luptat și au jefit în Ardeal toate naționalitățile în frunte chiar cu românii ardeleni. Aceștia au fost cei mai aprigi luptători împotriva siluirii învățământului primar prin impunerea unei limbi străine unor copii, cari nu cunosc încă nici limba lor maternă. Lupta împotriva maghiarizării învățământului primar a fost unul dintre cele mai importante și mai frumos susținute postulate ale poporului român din Ardeal. Consfințirea

acestui postulat al poporului român din Ardeal ar fi fost și un lucru just și înțelept, și ar fi înălțurat mai mult ca jumătate din toate nemulțumirile minorităților etnice.

În învățământul secundar și cel superior se puteau valida toate drepturile superioare ale statului, fără ca să supere pe minorități, care sunt atât de înțelegătoare să aprecieze aceasta.

Cealaltă categorie de greșeli cuprinde acte ale organelor de aplicațiune, care s'au dovedit în multe rânduri sau rău intenționate sau de-adreptul abuzive. Dovezile ni-le dau nenumăratele dispozițiuni, considerate ca ilegale de către susținătorii școalelor profesionale și care au trebuit să fie revocate în urma intervențiunilor făcute la forurile superioare.

Evident, că în astfel de condițiuni și împrejurări școala din Ardeal n'a putut să servească, cum era de dorit, cauza unei apropierei și neteziri a contrastelor de viață, de care vorbeam mai sus.

Intr'un număr mai vechi din această revistă am arătat mai pe larg că presa, care putea să facă atât de mult sub raportul care ne preoepă, n'a fost de loc și nu e nici azi la înălțimea datoriei și chemării ei. Cetitorii presei dela noi n'au putut găsi în coloanele ziarelor și revistelor un material suficient, care ar fi putut înlesni cunoașterea reciprocă a diferitelor provincii, care compun azi statul român. Vina cea mare o are și aici politica, care acaparează tot interesul publicității din țară.

Luând acum școala și presa ca mijloace de educație patriotică, în sensul superior al cuvântului, ne întrebăm dacă, în privința minorităților, e bine să năzuim spre a le impune un caracter politic sau să le lăsăm caracterul național ce-l au astăzi? E lucru știut că politicienii nu pot vedea chestiunile decât prin prisma intereselor lor de partid și personale. Experiențele făcute în cursul și după terminarea războiului mondial de câteva state cu minorități desnaționalizate și adaptate fatalei „idei de stat“, ne dovedesc că politicienii văd greșit chestia națională, neputând s'o despartă de politica militantă și s'o judece și soluționeze după un criteriu independent și de o concepție largă și liberală.

Dar pe lângă politicienii de profesie mai sunt o mulțime de alți factori sociali, cari pot determina atitudinea față de minorități, poate în

măsură chiar mai mare, fiindcă determinarea aceasta s'ar face în mod lent și deci mai durabil. Dacă și acești factori vor vedea în minorități numai niște elemente politice, care să fie puse în balanța guvernelor totdeauna când e nevoie de-a obține un succes electoral, atunci nici odată nu se va putea stabili echilibrul social dintre noi și minorități.

O minoritate etnică, care se va vedea redusă în stat la rolul unui simplu joc politic de balanță între celele românești, nu va putea să-și dea toată contribuția sa socială și culturală, de care ar fi capabilă în proporția însușirilor ei de rasă. Interesul statului român este însă ca să pună la contribuția egală pe toți cetățenii săi fără nici o deosebire de lege și de limbă.

Dar pentru ca să se poată ajunge la aceasta, trebuie să punem și minoritățile în situația de-a putea da tot capitalul de care dispun ca factori culturali și sociali în stat. Viața culturală și socială nu se poate desvolta în mod normal decât pe baza unei libertăți naționale nestingherite. Minoritățile maghiare și germane, care au trăit atâtea veacuri împreună cu românii ardeleni, vor putea deveni cetățeni absolut credincioși statului român numai atunci, când și ele se vor simți în deplină libertate națională. A le lăsa școala primară în limba lor, a le impune manifestărilor lor culturale, teatrului, șezătorii, conferințe etc. în aceeași măsură ca și cele românești, a face presei lor aceleași înlesniri ca și celei românești, vor fi desigur lucruri, care vor speria încă pe mulți români, dar care în fond și în realitate ne-ar folosi nouă cu mult mai mult decât ne folosesc măsurile de reprimare și de vexațiuni. Ne dăm seama că e temerar a vorbi azi de așa ceva, dar opinia publică românească trebuie să se obișnuiască cu cea mai largă și mai liberală concepție în privința chestiunilor minoritare. Când vedem, că partidele politice se supralicitează în acordarea de favoruri și concesiuni pe seama minorităților etnice pentru dobândirea de voturi electorale, atunci factorii afară din politică, cari au rolul social de-a îndrepta relele ce le fac politicienii în rândurile și spre paguba cetățenilor, au datoria de-a contribui cu toată autoritatea lor și la salvarea minorităților etnice de sub influința politică.

În sensul acesta trebuie creiat un curent reciproc dela noi la minorități și dela acestea la noi. Cel mai frumos sentiment al unui om e sentimentul național, din care emană apoi sentimentul patriotic. Dând minorităților ger

mane și maghiare posibilitatea de-a-și desvolta sentimentul național punem în inimile lor cea mai solidă bază și sentimentului patriotic. Sașii și secuii iubesc Ardealul tot atât de mult ca și

românii. Să-i legăm și mai strâns de această glie prin adâncirea sentimentului național care singur poate duce la patriotismul adevărat.

Ion Băilă

DISCUȚII LITERARE

Al doilea congres al filologilor români

În zilele noastre de cras materialism și de aprige frământări politice s'ar fi putut crede că a dispărut orice preocupare idealistă. Dar iată, al doilea congres al filologilor români întruniți în Cluj ne arată că această credință nu este întemeiată. Idealism mai este. Un mănunchiu de oameni, mânați numai de idealismul curat al dragostei de limbă și de cultură românească, s'a strâns în Cluj în zilele de 23, 24 și 25 Aprilie pentru a discuta, fără fast și fără ceartă probleme aride, dar de o importanță covârșitoare pentru propășirea culturii noastre, ca transcrierea textelor chirilice, reformarea ortografiei românești, stabilirea terminologiei gramaticale, importanța învățământului clasic și alcătuirea unui atlas lingvistic al limbii românești.

Congresiștii au venit din toate părțile Țării românești, în special din centrele universitare, cu excepția Iașului care păstrează încă un fel de rezervă (București: O. Densușianu, D. Burileanu, I. Valaori, T. Papahagi, N. Cartoian, G. Adamescu, A. Lupu-Antonescu, Cardaș etc.; Cernăuți: A. Procopovici, Leca Morariu, Nandriș, Geagea; Iași, I. Șiadbei; Silistra: P. Papahagi; Focșani: T. Iordănescu, Al. Arbore, Radu; Cluj: S. Pușcariu, I. Popovici, V. Bogrea, Th. Capidan, N. Drăganu, G. Giuglea, C. Diculescu, C. Lacea, G. Kristof, Chinezu, Șt. Pașca ș. a.)

Importanța congresului a fost ridicată mult prin prezența celebrului filolog francez A. Meillet care a urmărit discuțiile cu cea mai mare atențiune și a luat și el parte la ele.

Congresul a fost deschis de d-l S. Pușcariu. La propunerea d-lui O. Densușianu biroul congresului s'a alcătuit astfel: S. Pușcariu președinte; vicepreședinti: O. Densușianu, A. Procopovici, I. Popovici; secretar: T. Papahagi.

Ocupând scaunul prezidențial, d-l Pușcariu într'un larg discurs desvolat asupra fiecărei chestiuni în parte. Cultura clasică ne este necesară. Totuși nu trebuie să exagerăm: nici clasicism fără modernism, nici modernism fără clasicism. Deoarece se poate prevedea că viitorii absolvenți ai liceelor nu

vor mai veni la universitate cu temeinice cunoștințe de latinește, cum veniau odinioară, ar trebui să ne preocupăm serios ideea introducerii la facultatea de litere a unor cursuri pregătitoare în această limbă pentru cei ce vor să studieze istoria și mai ales filologia. Este necesară o unificare a terminologiei noastre gramaticale, avându-se în vedere noii termeni, mai potriviți și mai preciși ai filologiei moderne. Chestiunea atlasului lingvistic deocamdată va trebui să rămână o dorință pentru mai târziu, dar o seamă de lucrări pregătitoare în vederea alcătuirii acestei opere grele și costisitoare totuși trebuie făcute. Ortografia trebuie reformată și făcută cât se poate de practică. Ea va fi clădită pe principiul fonetic, dar nu va părăsi cu totul tradiția, mai ales când e vorba de rostiri îndoelnice ori când n'avem semne suficiente pentru a reda anumite nuanțe fonetice. Relevă greutatea de a găsi o soluție pentru problema transcrierii textelor chirilice. Ori ce soluții s'ar propune, lucruri de clarificat și divergente de opinii vor mai rămânea. Netezirea lor va fi problema viitorului.

Dintre problemele la ordinea zilei s'a discutat mai întâiu transcrierea textelor chirilice. Ca bază de discuție a servit referatul lui N. Drăganu, care dintre cele cinci posibilități de editare a textelor vechi scrise cu chirilice (1 reproducere fotografică; 2. tipărire sau retipărire cu chirilice; 3. reproducere fotografică și transcriere cu litere latine; 4. tipărire sau retipărire cu chirilice și transcriere cu litere latine și 5. numai transcriere cu litere latine) a recomandat în rândul întâiu pe al treilea, în al doilea pe al patrulea. Pe al cincilea îl putem admite numai în cazul că n'avem puțința materială pentru celelalte două.

Dacă facem transcrierea cu litere latine alături de textul publicat și cu chirilice, este natural ca aceasta să fie fonetică, editorul încercând să ne dea în aceasta soluțiile pe care le crede de cuviință în privința cetirii. Dar și când facem transcrierea singură este mai recomandabilă transcrierea fonetică decât cea grafică sau trans-

literațiunea, cu toate că amândouă au fost criticate și cu drept cuvânt. E mai bună însă o încercare de soluții decât nici o soluție. Ce este îndoelnic, se va arăta în note. Se discută problema mai întâiu în principiu, apoi fiecare semn în special. La discuție au luat parte d-nii Adamescu, Pușcariu, Densușianu, Popovici, Procopovici, Nandriș, T. Papahagi, etc. Normele de transcriere stabilite n'au caracter obligatoriu, ci vor servi numai ca îndreptar, iar pentru acest scop vor fi cuprinse într'o broșură care va avea și modele alcătuite după aceste norme.

A doua chestiune discutată și rezolvită a fost reforma ortografică. Referatul comisiei însărcinate cu studierea acestei chestiuni l-a prezentat d-l O. Densușianu. Comisiunea a înțeles glasul vremii care cere o apropiere tot mai mare de rostire și o simplificare cât mai practică a ortografiei. Ferindu-se de exagerări, ea a propus o serie de înnoiri foarte sănătoase (scrisura lui *i* numai cu un semn; omiterea accentului grav; *același, aceiași, totuși* nu *acelaș, totuș, dar aceiași* etc.), rezultate din concesiuni reciproce și din judecarea chibzuită și lipsită de sentimentalism neștiințific a faptelor lingvistice. Discuția a fost foarte vie și interesantă. Au luat parte: Lupu-Antonescu, Adamescu, P. Papahagi, S. Pușcariu, Giuglea, Drăganu, Procopovici, Iordănescu, Diculescu, Bogdan-Duică etc.

Hotărârile congresului vor fi prezentate într'un memoriu Academiei Române cu rugămintea să le aproabe. După aprobare se va cere Ministerului de instrucțiune publică să le aibă în vedere la alcătuirea manualelor didactice. Se va redacta și un glosar care se va cere să fie recomandat școlilor.

În privința învățământului clasic, la propunerea d-lui I. Valaori, s'a ales o comisiune care să studieze amănunțit această chestiune și să prezinte propuneri concrete în congresul viitor.

Același lucru se hotărăște, la propunerea d-lui, Gh. Adamescu, și în privința unificării terminologiei gramaticale.

Discuția mai largă s'a încins cu privire la chestiunea atlasului lingvistic.

D-l Capidan, prezentând referatul comisiei care s'a ocupat de această chestiune, stabilește greutățile care stau în calea alcătuirii unui atlas lingvistic românesc și care să se înceapă cât mai curând lucrările pregătitoare, căci orice amânare este păgubitoare. Lucrarea va avea să cuprindă toate dialectele românești, atât pe cele din Nordul, cât și pe cele din Sudul Dunării. Cu privire la felul cum să se

adune materialul, d-l Densușianu este de părerea că fiecare universitate să pregătească echipe regionale care să studieze limba provinciei în care se află respectiva universitate. Prin această colaborare, în care s'ar amesteca și dorul de întrecere, s'ar putea ajunge rezultate apreciable. D-l Pușcariu crede că pentru a păstra omogenitatea lucrării este mai bine dacă cu ducerea ei la îndeplinire se însărcinează un singur om. Pentru control va trebui să întrebuițăm și gramofonul. D-l Densușianu în replică arată că fiecare regiune își cunoaște mai bine graiul său, iar d-l Popovici insistă asupra lipsei de fonduri și sprijin pentru o lucrare atât de mare. D-l Meillet dă o seamă de indicațiuni foarte prețioase cu privire la felul cum trebuie făcut atlasul lingvistic și recomandă să se înceapă adunarea materialului cât mai curând, căci acesta, chiar și dacă n'ar ajunge să se tipărească, (tiparul fiind enorm de costisitor pentru o lucrare atât de mare), este o avere științifică imensă nu numai de interes românesc, ci universal.

În legătură cu chestiunea atlasului lingvistic d-l Capidan propune ca congresul să facă tot ce se poate pentru găsirea fondurilor necesare tipării enormului material de limbă cules cu privire la dialectul aromân de d-l P. Papahagi, care în acest scop a făcut pe cheltuiala proprie 14 drumuri la Români din Sud. Congresul aprobă.

D-l Leca Morariu cere instituirea unei comisii pentru cercetarea folklorului din Istria. Aceasta și celelalte (a d-lui Giuglea cu privire la întemeierea „Societății filologice“ a d-lui Bogrea cu privire la învățământul clasic) s'au transpus comitetului organizator al congresului viitor care se va îngriji de studierea lor.

Afară de aceste discuții s'au făcut numeroase comunicări. Cea dintâiu a fost comunicarea d-lui O. Densușianu: „Actualizări în problemele filologice“. După părerea d-lui Densușianu, cercetările lingvistice nu trebuie făcute izolat, ci trebuie urmărite concomitent în deosebite limbi, fără a disprețui dialectele. Având în vedere aceste principii d-sa explică originea mai multor cuvinte întrebuițate pentru a numi ideile de *lăcustă, țară, țaran, ficat*.

D-l Leca Morariu, discutând raportul dintre „gramatică și stilistică“, a arătat că cel mai bun corectiv al scrișului este graiul viu. Manualele de gramatică n'au în vedere numeroase construcții uzuale din acest din urmă. O regenerare a gramaticii este deci necesară, firește făcându-se deo-

sebiră între aceasta și stilistică intrucât ele se angrenează.

D-l I. Șiadbei a vorbit despre „Leviticul“ din Belgrad pe care-l consideră de o traducere independentă de aceea a Paliei dela Orăștie, făcută din ungurește, cu omisiuni, după textul Bibliei lui Heltai, pentru a servi ca rugăciune. Traducerea originală a trebuit să se facă în Ardeal, iar copia din Belgrad de un Muntean în secolul XVII-lea.

D-l V. Bogrea, deși convalescent, după o grea boală, ținând să ia parte la lucrările congresului pentru a reprezenta cu strălucire grupa învățământului clasic, face o comunicare în care insistă asupra criteriilor de care trebuie să se țină seamă la restabilirea textelor clasice prin conjecturi. Emendatorul nu trebuie să țină socoteală orbește de tradiția codicilor, dar nici nu se va conduce de raționalism subiectiv excesiv. Ceeace va propune el trebuie să se potrivească cu contextul

din toate punctele de vedere, să nu difere prea mult de tradiție, ba chiar să o explice, aducând deplină lumină. Pornind din aceste principii de interpretare, dl. Bogrea dă câteva ingenioase conjecturi pentru textele clasice.

În sfârșit d. T. Papahagi în comunicarea sa „Dispariții și suprapuneri lexicale“ stabilește strânsa legătură dintre folklor și evoluția limbii și urmărește soarta câtorva cuvinte latine (*amare, bellum, vivere, etc*), viața dispariția și înlocuirea lor cu altele, datorită traiului specific al romanității balcanice.

O agapă colegială și un banchet au strâns legăturile de prietenie și au întărit exemplarul spirit de colaborare al congresiștilor.

Nădăjduim că viitorul congres, care a rămas să se țină la Cernăuți, se va desfășura în aceeași atmosferă senină și ne va aduce mult dorita „Societate filologică“.

N. Drăganu

Congresul Societății Femeilor Ortodoxe

Rolul pe care femeia îl are în păstrarea și intensificarea sentimentului religios în societate și în deosebi în familie — rol, care fiind larg înțeles, a dat rezultate atât de bogate în alte țări — a determinat și pe femeile române să se constituie într-o societate cu caracter religios-confesional. Din raportul amănunțit asupra activității societății dela înființare și până astăzi, făcut la congresul general, ținut la Cluj în zilele de 24 și 25 Aprilie, s'a putut vedea faptele numeroase de caritate socială, îndreptate îndeosebi asupra celor mici, săvârșite de această societate. Prezidenta ei, d-na Cantacuzino, — a cărei cultură și adâncă pătrundere a fenomenelor sociale am avut ocazia să o apreciem în diferitele articole și interviuri ale d-sale și îndeosebi în conferința asupra călătoriei în America, ținută, în iarna aceasta, la Cluj — a arătat importantul rol pe care trebuie să-l aibă sentimentul religios în reînșănătoșirea morală a societății de astăzi. Ideea a fost repetat accentuată de toți vorbitorii dela congres — câtă căldură a pus în salutul său reprezentantul Ministerului Cultelor și al Fundației „Principele Carol“ d-l Savin — ca o dovadă că toate stratele sociale își întind mâinile spre ea. Ceeace am dori noi este ca acestui sentiment religios salvator să i-se dea o adâncime și o comprehenziune mai largă decât cea pe care a avut-o până acum, atât cât a avut-o — în inimile societății noastre culte, bine înțeles. O mișcare religioasă, unică în evoluția culturii noastre moderne, s'a înfiripat și la noi în ultimul timp, și ea este susținută cu îndărătnicie și cu o rară putere de argumentație de unii dintre cei mai distinși scriitori ai noștri. Dacă n'am aminti decât pe Nichifor Crainic și pe Gala Galaction și ar fi îndeajuns, pentru a dovedi că steagul ortodoxiei e purtat

de brațe îndeajuns de tari. Nu se poate spune însă că sub steagul acestor oameni cari răscolesc adâncurile ortodoxiei, dându-i energia interioară, bogat alimentată din tradiția noastră istorică, s'a înrolat o mare parte a intelectualității noastre. Critica adusă, îndeosebi de întâiul, bisericii noastre ortodoxe a arătat cât îi mai trebuie însuși clerului nostru pentru a deveni armata morală a societății; aspru criticate au fost și diferitele societăți religioase ale femeilor, cari prin ceaiuri dansante cred că pot lucra în via Domnului. Amintim aceste lucruri, pentru că ni-se pare că și congresul dela Cluj a fost prea mult poleit cu fastul acela exterior, atât de puțin sfințit de apa vie a credinții, care isvorăște din adâncul inimilor. Nu vrem să tragem prin aceasta vâl de nerecunoștință peste faptele de caritate socială săvârșite de societate, între cari se înșiră atât de grăitoare cele ale filialei din acest oraș. Dar vrem să atragem și de astă dată atențiunea asupra rostului capital pe care îl are o astfel de asociație, fără de înțelegerea căruia toate celelalte sunt mici fapte trecătoare care nu regenerază o societate, așa cum s'a cerut la congresul dela Cluj.

În cadrele congresului s'a petrecut un fapt care trebuie remarcat pentru deosebita lui semnificație. O basarabeancă dintr-o veche familie boerească de peste Prut, d-na Moroianu, a vorbit căld și înțeleghător despre poezia populară a provinciei d-sale de baștină, poezie adânc pătrunsă de sentimentul religios. Ni-s'a dat astfel să auzim cuvinte despre sufletul basarabean, rostite de cătră o valoroasă reprezentantă a clasei culte din această provincie, această clasă cultă care și-a frânt, aproape în întregime, legăturile cu masele populare. A fost un porumb alb al unei vești bune. Să întârzie oare mult fapta cea mare?

Chestiunea moților

Munții Apuseni din Transilvania, în sens larg, cuprind așa numita „Țara Moților, ținutul care a fost împărțit pe timpuri cu scopul de a nimici acest cuib de răzvrătiți, între județele Alba, Turda, Hunedoara, Cluj, Bihor și Arad.¹⁾ Județele acestea se întâlnesc numai în inima munților, pe creasta Găinei, deasupra Vidrei, locul de naștere al eroului martir Avram Iancu.

Populația Munților Apuseni, este și a fost totdeauna de un rar eroism și desăvârșită conștiință națională. Tocmai de aceea ea a fost martirizată de stăpânirea străină secole de-a rândul, cu scopul vădit de a fi ingenunchiată ori extirpată prin sărăcire metodică.²⁾ Dar răpirea drepturilor naționale, deposedarea economică și multe șicane³⁾ nu au putut înfrânge rezistența Moților, ei i-au determinat ca dela 1437—1918 să recurgă în 10 rânduri la arme, spre a-și recăstiga libertatea națională și a realiza revindicările agrare și miniere, fără de cari ar fi fost sortiți pieirei.⁴⁾ Trăind între astfel de împrejurări, izolată de lume, populația aceasta și-a păstrat mai mult din obiceiurile, uneltele vechi, portul strămosesc. Ca fizic e mai rezistentă. Și dacă e mai lipsită de civilizație, populația Munților Apuseni este bună prin credința sa adâncă. Instinctele sale sunt sănătoase. Când ungerii au introdus pentru sărăcirea Moților cărciumele până atunci necunoscute în Munți, ei au devastat prima cărciumă ce se concesionase la anul 1784 unui armean, în Câmpeni.

¹⁾ Împărțirea aceasta a cauzat proteste și răzvrătiți; pe muntele Mărșoia a curs și sânge.

²⁾ Un exemplu despre ce însemna o amendă: pentru o oaie scăpată pe pământ erarial trebuia plătit în anul 1912: pagubă 2 coroane, pedeapsă 4 c. taxă de mână, cheltuielile procedurii de contraveniență 8-9 c. Deci bietul om pierdea nu numai oaia, care valora abia 10 c., ci pentru diferență trebuia să stea o zi în închisoare la pretură. Cu judecata încă mai pierdea 2—3 zile și trebuia să sufere bruscările jandarmilor unguri.

³⁾ Dreptul de a folosi gratuit lemnul necesar pentru încălzit și pentru edificat sa răpit Moților numai la anul 1830; dar și atuncia s'a adus numai legea. Executarea ei de fapt s'a început abia după anul 1867, după „segregare.“

⁴⁾ Vezi Istoria revoluțiunii lui Horia de N. Densușianu; Istoria Transilvaniei de Gh. Barițiu; Moții și Curcanii de A. Odobescu; Moții de Frâncu și Candrea; Memoriul lui Avram Iancu către împăratul Franz Iosef, etc.

Istoria acestui colț de pământ românesc, caracterul poporului de acolo, precum și zvârcolirile lui seculare după libertate și dreptate când cu legea, când cu arma în mână, — sunt cunoscute, ca și rolul covârșitor ce l-a avut în desfășurarea evenimentelor de după 1 Noemvrie 1918 în Ardeal.

Chestiunea Moților s'a agitat mult și în presa noastră de după Unire, mai ales cu ocaziunea serbărilor Avram Iancu și după aceste serbări, când Moții s'au prezentat în delegațiuni numeroase, cu multe memorii la diferiți miniștri și chiar și la M. S. Regele. S'a recunoscut de nenumărate ori, că cea mai năpăstuită populație a României întregite este cea din Munții Apuseni: Moții, cari constituie fala istoriei și luptelor naționale ale românilor din fosta Ungarie. Inșă, pe cât este de drept că li s'au recunoscut Moților meritele lor naționale, ca și starea lor economică-socială insuportabilă, tot atât de adevărat este, că nu s'a făcut nimic pozitiv pentru scoaterea lor din acest hal. — Când zic că nu s'a făcut nimic, nu înțeleg și promisiunile. Căci promisiuni li s'au făcut cu prisosință. Acestea au culminat în proporții în decursul serbărilor centenarului lui Avram Iancu. După șeful guvernului și aproape toți miniștrii împreună cu patriarhul țării, însuș M. S. Regele a onorat acest ținut cu interesul deaproape și pe Moți și le-a făcut promisiuni concrete de a primi dreptate definitivă în privința revendicărilor lor seculare.

Rezolvarea chestiunii — durere — a rămas pentru viitor. Ba drumurile la București păreau a fi totată de zădărnice ca și cele ale lui Horia și Iancu la Viena.

Acum Moții nădăjduesc iarăș. Ei speră la fiecare schimbare de regim că guvernul nou le va purta mai multă grijă decât cel care a plecat. Așa ministrul de domenii binevoise să le acorde sub guvernul trecut Averescu o reducere de 50 la sută pentru lemnul de care aveau nevoie din pădurile Statului. Favoarea însă a fost revocată de către guvernul liberal.

Un pas concret, deși numai formal în direcțiunea realizărilor, a fost făcut de d. ministru Oct. Goga, care pare a-și fi îndreptat cugetul și către Munții Apuseni satisfăcând o cerere veche a Moților; a numit un delegat care să studieze și să facă guvernului propuneri concrete pentru ajutorarea acestei populațiuni, spre propășirea ei culturală, economică și socială, în modesta mea persoană.

Eu am început imediat sistemizarea dezideratelor Moților. Dezideratele aceste, ca și împrejurările și situațiunea locală le cunosc de mult, fiindcă m'am născut și petrec și acum mult timp în Munții Apuseni. La cererea compatrioților am redactat însumi mai multe memorii, pe cari le-am înaintat diferitelor autorități; mai în urmă d-lui I. C. Brătianu fostul președinte al consiliului de miniștri.

Cele dintâi necesități

Doleanțele singuratice cari trebuie satisfăcute înainte de toate sunt:

I. *In general*: îmbunătățirea căilor de comunicațiuni, în deosebi și imediat a șoselei Câmpeni-Scărișoara. Sistarea anomaliilor tarifelor și administrative de pe linia de C. F. îngustă Turda-Abrud. Ajutorarea comunelor sinistrate mai greu de inundații. Asigurarea alimentațiunii și igienei populației. Îmbunătățirea stării preoțimeii din munți, nedreptățită prin faptul că nu poate obține — în lipsă de teren — sesiune parohială ca în alte regiuni.

II. *Pentru regiunea minieră* (Zlatna, Abrud, Brad):

a) amânarea validării drepturilor miniere câștigate până la întocmirea regulamentului special pentru Munții Apuseni, prevăzut în legea minelor;

b) regulamentul menționat să se elaboreze de către o comisiune cu sediul în Abrud din care să facă parte pe lângă experții ministerului și localnicii interesați;

c) să se repună în funcțiune fabrica de explozibile din Bistra, care singură este în măsură de a prevedea minierii cu pulbere explosibilă ieftină, potrivit împrejurărilor locale, după obiceiul de acolo de mai multe secole.

III. *Pentru regiunea păduroasă* (Huedin, Zălău, Albac):

a) executarea conclusiunilor comisiunii parlamentare; în special oprirea imediată a tăierilor din partea exploataților Banffy, Urmanzeg, Tischler și a societăților Kalotaszeg, Fehérviz, Regatul-Mare și Tischler M. „considerând că contractele referitoare sunt nule, încheiate fiind în fraudă legii, după 1918, considerând că toate firmele cari au contracte eventual legale în formă, au săvârșit contravențiuni constatate, ceea ce justifică imediata revocare a autorizațiunilor de exploatare și imediata oprire a exploataților, considerând că continuându-se tăierile pădurilor, distribuirea între comune a masivelor păduroase, devine o imposibilitate, întrucât satelor de munte le

rămân numai terenurile goale și pietroase⁵⁾;

b) începerea urgentă a construirii c. f. industriale Someșul-Rece—Rechetău, respective a exploatării pădurilor Statului;

c) continuarea colonizărilor.

Nu voi continua cu înșirarea doleanțelor specifice a unui grup mai mic de locuitori, cum mai sunt cauzele de păduri pendente de Comitetul agrar, ci voi schița un program general de ajutorare a acestui colț de țară. Cazurile aceste speciale și extraurgente vor trebui însă urmărite și ele la autoritățile în drept, unde se va solicita o rezoluție favorabilă și urgentă.

Principii programatice

Ca mijloace de realizare⁶⁾ a programului guvernului se fixează în manifestul desăvârșirea și complectarea reformei agrare, înlesnirea educațiunii profesionale și a mijloacelor tehnice. Se pune în vedere întinderea coope-rației. Punctul 3 prevede construirea de noi linii ferate. Asemenea se promite sprijinirea culturii naționale.

Mai fixăm aici și următorul, adevăr cuprins în memoriul Moșilor către M. S. Regele:

„Soluțiunile urmează să se dea de urgență și radical în sensul justiției și al prevederii prin crearea unui sistem general de guvernământ în care fiecare departament, să soluționeze convergent problemele speciale ce se ivesc, distincte pentru Moși⁷⁾, a căror hrană o asigură numai pășunile, pădurile și minele de aur.

Pășunile și creșterea vitelor

1. Munții Apuseni, cum arată și numirea, e un ținut muntos, astfel solul, situațiunea și clima nu permit cultivarea tuturor ramurilor de agricultură. Cerealele nu se produc pretutindeni, căci munții și coastele lor repezi se pot anevoie lucra, cu greu gunoi. Din cauza climei răcoase cerealele (grâul și porumbul) nu se coc deajuns și sunt expuse la brumă și îngheț, atât primăvara cât și toamna. — Astfel însă natura indică creșterea vitelor ca ocupațiune generală, căci sunt date toate condițiunile materiale pentru acest din urmă ram de ocupațiune. In-

⁵⁾ Din telegrama trimisă d-lui min. de domenii Al. Constantinescu de către comisia parlamentară delegată pentru îmbunătățirea traiului populației din Munții Apuseni.

⁶⁾ S'a folosit materialul memoriilor lui Iancu și cele mai către M. S. Regele și către Guvern, rapoartele fostei „Delegațiuni Secuiești“ a guvernelor maghiare și informațiuni culese personal la fața locului dela fruntași și țărani și dela experți.

tr'adevăr acolo sunt întinse terenuri, acomodate pentru pășunat, cari se pot încă spori. Râturile de pe lângă văi și de pe platourile munților, încununați de păduri, pot produce nutrețul necesar pentru iarnă, iar apă, sănătoasă pentru adăparea vitelor se află pretutindeni. Pășunile pe munți nu sunt nicăieri așa de piezișe ca să nu fie accesibile.

Pe lângă exploatarea pădurilor și pe lângă minerit (băișag) în unele regiuni, ocupațiunea generală a locuitorilor a fost, totdeauna, creșterea vitelor. Căci mineritul nu e sigur fără alt izvor de venit care să-i stea la bază, iar exploatările de păduri nu sunt continue.

Datoria guvernului este, în primul rând, să ajutoreze, creșterea vitelor. Cu atât mai vârtos, că prin sprijinirea acestui ram mai general de producție se poate ajunge la valorizarea unor terenuri întinse cari sunt azi sterile, la intensificarea producțiunii de nutreț și la perfecționarea agriculturii prin gunoie rațională și instărirea populațiunii. Ridicarea nivelului acestui principal ram de ocupațiune va aduce după sine dezvoltarea paralelă și întrebunțarea tuturor forțelor productive din munți.

Condițiunea primordială a creșterii vitelor este existența unor pășuni întinse, folosibile în comun. Dar multe comune nu au pășuni, căci în cursul dominațiunei străine, statul și magnații deopotrivă de hrăpăreți și abuzivi le-au răpit proprietățile strămoșești. Prin manoperele exploatarelor s'au sărăcit locuitorii. Astfel au pierdut și puțința progresului economic: puțințele pășunate s'au ruinat. Producția nutrețului e primitivă, prea extensivă. Pentru creșterea unor vite de soiuri mai nobile trebuie îngrijite și pășunile: trebuie curățite, canalizate, împășate prin sămânță de iarbă și gunoie. Asemenea este nevoie de înființarea unor adăposturi unde vitele mai gingașe să se poată retrage de viscol. Și evident, mai ales trebuie reproductorii masculi corespuzători, precum și animale feminine de soi pentru perfecționarea rasei. Populațiunea săracă fiind în imposibilitate de a-și crea aceste condițiuni, creșterea vitelor până acum nu numai că nu s'a intensificat ori ținut cel puțin pe loc, dar este în continuă degenerare. Fenomenul degenerării animalelor a fost pricinuit și de împrejurarea că omul necăjit nu și-a vândut vita din calcul de rentabilitate economică, după ce s'a dezvoltat bine, pe un preț bun, ci în vârstă și stare necorespuzătoare valorizării raționale o vinde cu cât o poate, silit de multele sale obligamen-

te de plată. — Dar nu mai zăbovim la motivarea pe care și-o poate face ori cine. Este necesitatea soluțiunilor, cari constituie nu numai dorința generală a locuitorilor din munți, ci sunt și în interesul general al ridicării producțiunii și prin ea al prosperării materiale și sociale a locuitorilor.

Aceste soluțiuni sunt:

1) Teritoriile de pășuni, arători și de păduri trebuie clasate pe comune, din oficiu, de către organele silvice și agricole, cari vor asculta și locuitorii. Clasarea se va face cu considerare la situația și calitatea terenului astfel că acele porțiuni din statul pădurilor cari sunt acomodate pentru pășunat permanent să fie scoase din statul pădurilor și trecute la pășuni; pe de altă parte terenurile neapte pentru pășunat sau cultivare agricolă, dar administrate ca atari, să fie trecute în statul pădurilor. În cazurile unde nu se află teren suficient pentru pășuni permanente, acolo să se admită pășunatul în toate acele păduri unde este posibil ca și în acele cari, considerând calitatea solului lor, se pot administra pe viitor ca păduri cu pășunat, adevărat se pot transforma în atari conform necesității economice a locuitorilor. Aceste separațiuni, schimburi, designări să se facă și relativ la proprietățile statului, iar pe terenurile deschise obținute astfel și apte pentru pășunat să se improprietărească comunele nevoiașe cu o cotă care se va stabili conform necesităților speciale din munții avizați numai la creșterea vitelor prin majorarea pe cale de lege a cotei fixată în L. R. A. Și până atunci să se acorde comunelor cel puțin cota maximală de pășuni admisă de lege. Pășunatul să fie scutit de orice taxă cel puțin pentru stocul de animale necesare susținerii familiei și exercițiului profesiei.

2) Să se oblige comunele la achiziționarea unui număr suficient de reproducători masculi buni. Să se ajute comunele prin acordări de avansuri și subvențiuni pentru acest scop, iar comunelor de tot lipsite să li-se acorde gratuit aceste animale, revenind în proprietatea Statului spre vânzare când nu mai corespunder scopului.

3) Pentru înobilirea animalelor de reproducție să se distribuie de către Stat economilor animale feminine de soi bun, în preț ieftin și pe lângă plata lor în rate, — păstrând Statul dreptul de proprietate și interzicând vânzarea acestor animale timp de 3—5 ani.

4) Să se încuviințeze sume mai însemnate pentru premierea proprietarilor ce prădesc animale de soi și le întrețin bine.

5. Să se încurajeze, acorde chiar sprijin material cooperativelor de producție și valorizare a animalelor și a produselor (fabrici de unt și brânză).

6. Să se înființeze o direcțiune zootehnică un consilierat agricol și o cameră agricolă a Munților Apuseni, care să se dea — în înțelegere cu delegatul ministerial pentru Munții Apuseni, cu totul problemelor speciale care au a le soluționa în acest ținut.

Principalul ram care trebuie încurajat cu toate mijloacele și din toate puterile în Munții Apuseni este creșterea vitelor. Aici, trebuie să accentuăm din nou că numai cu mijloace suficiente se va putea obține rezultatul dorit. Când voim să ridicăm cât mai curând posibil un ram de producție al unui întreg ținut, nu putem veni cu ajutoare mărunte cari s'ar acorda unor persoane. Acestea poate ar folosi temporar favorizatului, dar din punct de vedere general, s'ar pierde fără urmă. Avem nevoie de o acțiune sistematică, urgentă și în stil mare dacă voim să obținem o îmbunătățire, care odată realizată să poată fi stabilă și continuată din puterile proprii ale populațiunii. Numai o astfel de acțiune este o investire productivă care pe lângă restabilirea încrederii în sine și în grija ce i-o poartă populațiunii, Statul Român va avea darul ridicării economice a acestei populațiuni eroice. Prin această refacere economică, ea va deveni și un factor viguros care va răsplăti munca de azi nu numai prin apărarea fanatică a Patriei ori de câteori se va cere, ci chiar și în formă de impozite vor putea fi restituite sacrificiile materiale aduse de Stat. — Ajutorarea să nu fie sporadică, bazată pe cereri individuale, și mai puțin pe favorizări personale de orice natură. Să se urmărească programul bine fixat. În un loc, unde sunt date condițiunile naturale pentru prăsirea unui soi de animale să se ducă stocul necesar din acel soi, ca să se creeze acolo o producțiune caracteristică merită să se desvolte și sustină apoi din propriile puteri. Indrumarea aceasta se referă mai ales la animalele feminine. Căci un mascul de reproducție în câțiva ani, poate imprima calitățile sale unei comune întregi, dar influința femininilor în prăsirea animalelor se poate utiliza numai în masse. Numai astfel se poate obține avantajul economic de a da un anumit caracter stocului de animale dintr'un ținut și cu timpul întregului teritoriu pe care îl cuprind Munții Apuseni.

Dr. Emil Dandea,
comisar al Munților Apuseni

Contractul colectiv

În legea conflictelor de muncă făurită acum câțiva ani, se prevede introducerea și la noi în țară a contractului colectiv de muncă, care e menit să stabilească într-o măsură oarecare raporturile dintre capital și muncă.

În ce măsură poate această legiuire voluntară să împace interesele contrare ale celor două clase, cât și folosul cel poate avea fiecare din ele, de pe urma acesteia, mă străduiesc să analizez în articolul de față.

Oricât de pașnice și armonioase ni s'ar părea nouă raporturile dintre muncitorii unei uzini și capitaliștii ei; ori cât de firesc e faptul că unii „muncesc” și alții „plătesc”; totuși între aceste două categorii de indivizi, societatea de azi, cu sistemul ei de producție, cu legea de fier a salariului, cu distribuția inegală a bunurilor, a săpat cea mai adâncă prăpastie. Oricât de mult am constinți noi „dreptul” celor ce au, și oricât de mult am îndatora noi „brațele” celor ce nu au — lupta surdă se duce în cugetele mulțimei neîmpăcate cu soarta pe care societatea i-a croit-o peste capul ei.

Din cele mai îndepărtate timpuri ale istoriei se cunoaște „învoială” de muncă. Între cel ce ordona munca și cel ce o executa, trebuia să existe de bună seamă o învoială. Iar dacă munca era silnică, executată de robi sau de prizonierii de războiu, și în cazul acesta nu exista o învoială expresă, — totuși munca se răsplătea prin hrană și adăpost.

Cred că și robii piramidelor egiptene trebuie să fi fost hrăniți și adăpostiți pentru munca lor.

Altfel n'ar fi putut construi cu brațele, în lungul șir de ani, Sfincșii pustiului.

În epoca servajului, deși muncitorii îndeplineau munca la feodali fără vre-o răsplătă bănească, totuși din bunurile muncite li-se dădea și lor cât le era de trebuință pentru ei și familie. Adică li-se garantă existența spre a putea munci și pe mai departe.

Dar goana secolelor svârli în neant epoca patriarhală a feodalilor, — când se războiau cavalerii pentru o femeie, iar muncitorii nu simțeau biciul de foc al exploatării moderne, — și fiara hidoasă a civilizației mașiniste, veni călare pe mărhoaga burgeziei, urlând în largul lumii „libertate, egalitate, fraternitate.”

Și pământul îngăduitor își deschise pântecul, iar nesățioșii înfipseră în el furnalele negre.

Libertatea se prefăcuse în lanțuri, egalitatea muri, iar fraternitatea îmbracă vestimintele urii.

Condițiunile dintre ceice ordonau și cei cari munceau, se schimbară cu totul. Rolul deveni liber. I-se dete voie să muncească unde va putea, dar în același timp, noii stăpâni, mai vicleni, îl împiedicară în lanțul salariului. El era liber să-și vândă brațele cui va voi și pe cât timp va voi; însă răsplătă muncii, rămânea la discreția celui puternic. Așa că robul în

scurtă vreme, a putut dobândi și libertatea de a muri de foame. Și când zorile lumii moderne civilizate se iviră la orizont, bietul om se istovea în uzină muncind, iar mizeria dădea târcoale bordeiului sărac.

Și cam așa se născură raporturile dintre stăpâni și robi, pe cari legiuirile din zilele noastre se încumet să le armonizeze (!).

De fapt, contractul colectiv nu este decât o învoială scrisă între cele două tabere, putem spune, un armistițiu. În el se prevăd condițiunile de muncă ce se impun muncitorilor, precum și răsplătă lor materială. Dela prima ochire s'ar crede că rostul contractului colectiv ar fi numai respectarea acestor învoieli, prin scrierea lor pe hârtie. Și în cazul acesta mă întreb, dacă muncitorii sunt mulțumiți pe deplin la încheierea unui contract colectiv și la respectarea lui pe un timp determinat? Desigur, că respectarea unei învoieli de muncă este de mare folos pentru muncitori, dar numai atunci, când această învoială s'a făcut în mod omenesc și imparțial, altfel învoiala — sau încheierea contractului colectiv, — este un nou lanț ce sunt nevoiți să-l suporte până la expirarea termenului.

În țară la noi, introducerea contractelor colective, odată cu legea conflictelor de muncă, a stârnit mare zarvă în rândurile patronilor, cari vedeau un pericol, în a-și preciza pe hârtie condițiunile de angajare ale muncitorilor. S'au opus multă vreme, și încă azi se mai găesc meserii, la cari se refuză de către patroni, încheierea de contracte colective. Teama însă, a dispărut treptat-treptat. Statul capitalist a avut grija de a-și menaja „protejații” și a lăsat chestia încheerii contractelor colective numai pe seama capitalului și a muncii. El stă pasiv la lupta dărză ce se duce între aceste două clase și privește cum intrasigența „puternicilor” gonește din uzini ceata celor „slabi”.

În legea conflictelor de muncă, statul a prevăzut dreptul de grevă numai la întreprinderile neetatizate. Acolo el nu întrevine în conflict pentru a-l aplana forțat ci lasă să se ducă lupta înainte între capital și muncă, iar delegații ministerelor se retrag. Capitaliștii rezistă pe poziție, din motive pe cari oricine și-le poate închipui, pe când muncitorii învinși de mizerie, intră în uzini în condițiunile dictate de interesul celui „puternic”.

În totalitatea cazurilor, contractele colective nu reprezintă nici 50 la sută din drepturile pe cari muncitorii le găesc necesare să le aibe. Ce putere poate interveni ca contractele colective încheiate să fie cât mai aproape de realitate? Este o întrebare la care statul nu ar putea răspunde. Tot în lege se mai prevede că la industriile etatizate, dreptul de grevă nu e permis, dar în schimb se dă dreptul la arbitraj, în care părțile pot să-l numească în persoană oricăruia din consilierii

Curții de Casație. Dacă persoana este absolut obiectivă, arbitrajul reușește, dacă nu, „slabii“ trebuie să ingenuche.

Din ambele cazuri, constatăm că contractul colectiv nu are putere, — așa cum ni-l prezintă legea — de a rezolva în mai bine, diferendele ivite în raporturile dintre capital și muncă. Iar pasivitatea ce și-o impune statul față de un conflict, căruia capitalistul din rea voință nu-i pune capăt, cu tendința hotărâtă de a ingenuchia mulțimea flămândă, este un ajutor eficace dat indirect acestuia, în detrimentul dezastruos al muncitorimei. Aceasta în cazul întâi, ce cuprinde categoria muncitorilor cu dreptul de grevă. Ce privește categoria a doua, muncitorimea este și mai încătușată. Aici, nici libertatea de a muri de foame în grevă nu o are, ci e impusă să moară de foame muncind.

Dacă legiuitorul din țara noastră, care s'a erijat în protecționist față de muncitorime, cu surogatele de legi copiate din Apus, ar fi fost mai puțin vicelan și mai sincer pentru gloata desmoșteniților, nu ar fi lăsat în lege porțițe deschise prin cari să se pareze interesele capitaliștilor. Contractul colectiv trebuia să fie o legiuire obligatorie pentru toate breslele și toți patronii. În caz de conflict și la extrem în caz de grevă, arbitrajul unei persoane independente trebuia să intervină pentru aplanare. Conflictul trebuie cercetat în mod amănunțit și obiectiv. În cazuri materiale o comisie economică de experți să cerceteze și să îndreptățească cererile. Hotărârile luate să fie impuse ca o hotărâre judecătorească. Numai așa s'ar termina jocul de-a șoarecele cu pisica, pe care stăpânii îl duc cu robii lor.

În prezent cazul dela Reșița ne dovedește cu prisosință acest joc. Capitaliștii nu vor să acorde încă 5 la sută, muncitorii au lăsat până acum 15 la sută și stau în grevă, iar Statul spectator în fața ambiției și a foamei, nu se sinchisește.

Mă întreb acum, ce rost mai au legăturile — mult trîmbițate — și contractele colective cari în loc să garanteze cel puțin un armistițiu între tabere, le pun în veșnică luptă. Să fie oare legăturile noastre muncitorești numai un titlu de glorie pentru un ministru și atunci când aceste legi nu corespund necesităților?

Eu cred că e și trist și periculos.

Ion Mehedințeanu

Industrializarea Rusiei. — „Prager Presse“ ne aduce știrea că într-o ședință recentă a comitetului central al sovietelor a fost primită propunerea lui Buchariu de a fi invitați numeroși ingineri din străinătate, îndeosebi din Germania și Cehoslovacia să primească situațiuni în întreprinderile rusești. Scopul este dublu: de a accelera industrializarea modernă a Rusiei și a crea legături cu intelectualitatea țărilor apusene. Intenția este, să se facă în urmă asemenea invitațiuni și în Statele-Unite. Sovietele simt, că izolarea nu este prielnică progresului și că uriașa tărie a unui popor în epoca noastră de febrilă creștere a puterilor materiale, stă într-o industrializare inteligentă și rapidă.

Un regim nou al Munților Apuseni

Guvernul a luat două măsuri, a căror importanță nu ne poate scăpa. Nu putem ști dacă măsurile sunt acte izolate ale celor două ministere, ori se pot atribui întregului guvern. Lucrul se va limpezi în curând. Este vorba de însărcinările speciale date d-lor dr. E. Dandea și dr. Dom. Stanca, de către ministerul afacerilor interne și de către ministerul sănătății publice, pentru a sta întru ajutorul populației nenorocite din Munții Apuseni. S'au creat două comisariate, unul economic, iar al doilea sanitar cu acest scop. Numirea d-lui dr. Dandea este deja făcută, iar a d-lui dr. Stanca se dă ca sigură. N'avem certitudinea dacă ministerele au creat cele două funcțiuni dintr-o inițiativă separată a lor, dar chiar dacă va fi așa, actele au o importanță caracteristică. O decizie spontană a celor două rezorturi de stat evidențiază atenția ce se dă problemei Munților apuseni. La ordinea zilei se pune din nou problema populației celei mai robite de privațiuni. Punctul cel mai sensibil al organismului națiunii este rana Munților Apuseni. Nicăiri veacurile de întuneric și asuprire nu și-au așezat timbrul în mod mai pregnant, decât acolo. Este un semn îmbucurător, că guvernul își oprește atenția asupra întocmirilor celor mai înapoiate de viață gospodărească și asupra celor mai slabe licăriri culturale.

Am dori însă, să nu se ia jumătăți de măsuri și să nu se dea nici un caracter politic celor două comisariate.

Neutralitatea desăvârșită a unei acțiuni de întremare națională nu poate fi garantată de nimeni altcineva mai bine decât de „Astra“ noastră.

Inițiativa celor două ministere, cu toate că pare a fi apolitică, necesită o confirmare: aceasta o putem avea în cazul când acțiunea comisariatelor economic și sanitar se coordonează, ba mai mult: se complectează, și se pune sub aripa ocrotitoare și controlul Astei.

Ne place a crede, că de data aceasta se face un început de operă sistematică și de continuitate prelungită în mod necesar sub guvernele viitoare. Sub acest aspect de durabilitate al sollicitudinii Statului ne place a privi problema. Se pune temeiul unui regim nou; așa sperăm și așteptăm să-i vedem înfiriparea.

Întâia condiție a posibilității de a se crea un regim nou este fără îndoială a da o însărcinare precisă unui

mănunchiu de oameni cari au concepție economică și darul investigațiunii la fața locului. Astra dispune de mănunchiul de oameni: secțiile social-economice și medicală pot face față cu prisosință unei însărcinări. Guvernul n'are decât să decidă. Și o poate face cu atât mai repede, cu cât președintele Astei este membru al guvernului.

A doua condiție este apoi o informație precisă, riguros controlată cu aparat științific de către oameni cu totul imparțiali, cari nu cer nimic moșilor. Aceasta va fi posibil printr-o descindere la fața locului și luminarea tuturor laturilor complexului de împrejurări, coborând adânc în rosturile necăjite ale bieteii populației și scoțând la iveală toată șgura suferințelor cu cari se plătește o existență mizeră. D. Dandea, însuși moș, a început munca de disecare, ce nu trebuie întreruptă până nu știm ce se poate smulge din secretele așezărilor actuale. Ancheta nu este ușoară, nici n'o poate face un singur om. Scormonirea pretinde o observație de răbdare, de bună-tate îngerească și de pricepere. De îndată ce am reușit să avem la dispoziție înmănunchieri de cărturari, cum sunt cei înșiruiți sub flamura Astei, chestiunea ne îndreptățește a privi cu optimism o spargere a suprafeței terenului social-economic.

A treia condiție este analiza materialului obținut și fixarea soluțiilor de reconstituire. Se va pune problema executivă, de natură administrativă.

Sunt trei faze limpezi prin cari trebuie să treacă activitatea pentru întemeierea unui regim de desfundare a tuturor posibilităților de validitate liberă a puterilor sufletești înlănțuite.

Astfel credem, că un idealism sănătos și nu simț de practicitate acomodat împrejurărilor, vor putea dicta soluția cea mai fericită a marelui probleme a Munților Apuseni.

Ion Clopoșel

Cronică mărunță

— D. dr. Gh. Mateescu, conferențiar la catedra de antichități clasice dela universitatea din Cluj, și-a ținut cursul de deschidere, vorbind despre „Importanța epigrafiei pentru studiul istoriei.“

— În Varșovia s'a creat un Institut pentru studiul problemele minorităților naționale din Polonia.

— A murit Ellen Key, marea scriitoare pacifistă suedeză ale cărei opere au fost traduse în toate limbile, lăsând o zestre frumoasă de idei pedagogiei moderne.

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

ANTOINÉ MEILLET

Al doilea congres al filologilor români, asupra desbaterilor și comunicărilor căruia se pot citi păreri competente în altă parte a revistei noastre, a avut norocul să fie onorat de prezența savantului, care a trasat cu o genială pătrundere în causalitatea adâncă a faptelor, o nouă epocă în evoluția studiilor lingvistice. Faptul acesta trebuie remarcat ca o dovadă și o garanție, totodată, că această disciplină a apucat la noi pe calea luminată de ultimele cercetări europene; prezența măstrului a fost o recunoaștere a acestui adevăr, prea puțin cunoscut de spiritul nostru public, atât de puțin interesat de munca științifică din sânul său.

Concepția adusă de maestru în studiile lingvistice trebuie însă remarcată în deosebi în paginile acestei reviste, care pune în fruntea preocupărilor sale pe cele de natură socială. Intr'adevăr marele savant francez și-a împletit cununa de lauri a gloriei sale prin întronarea punctului de vedere sociologic în studiul limbii. De unde până la el lingvistica s'a lăsat mai mult sau mai puțin dominată de concepția gramaticeismului cu legi aride, în cadrele cărora nu puteau fi prinse nici pe departe fenomenele vii ale limbii, sau de concepția neogramaticilor și chiar a psihologiștilor, cari explicau parțial fenomenul, fără să-l privească în toată complexitatea lui. A. Meillet, a arătat, că singurul punct de vedere care poate explica transformările ivite în decursul evoluției unei limbi este cel care o privește în strânsă legătură cu transformările societății care o vorbește: „Trebuie să se determine cărei structuri sociale corespunde o structură lingvistică dată și cum, în genere, transformările structurii sociale se transpun în transformările structurii lingvistice” (L'état actuel des études de linguistique générale, p. 30).

Măstrul are astăzi o școală cu deplină autoritate în Europa; principiile lui sunt recunoscute și urmate și de către cea mai mare parte a filologilor noștri.

Considerarea aceasta a limbii ca un organism viu, în intimă dependență de evoluția și complexitatea socială a fost arătată de savant și în conferința, ținută în cadrele congresului, despre starea actuală a limbii franceze. Ceice au ascultat-o au avut ocazia să se convingă cât de departe este gramatica de limba pe care vrea să o capteze în regulile ei și cât de interesantă este limba dacă este privită cu ochiu de sociolog, care singur poate vedea acest puternic element de expresie în toată stufoasa lui complexitate. Limba astfel privită își desvăluie ca o vie oglindă a fluctuațiilor societății cu toată ideologia și sentimentele care o frământă.

Va trebui poate mult până când această concepție va pătrunde și în învățământul nostru, chinuit încă de un gramaticism sec și demodat, care numai dragoste față de limbă nu sădește în sufletele elevilor. Sperăm însă că numărul elevilor măstrului va crește necontenit, țărnia principiilor lui va rupe zăgăzurile ignoranței redând studiului limbii farmec nou: farmecul preocupării de un organism viu.

TEATRU

LA PÂNDĂ

Piesă în 4 acte de P. Frondaie, trad. de d-na Elvira Neamtzu.

Piesa lui Frondaie este un succes din toamna trecută al teatrului „Renaissance” din Paris — ne spune anunțul Teatrului nostru. Fiind deci o operă de tot recentă din repertoriul francez, ea ne dă prilejul să facem o comparație între teatrul francez actual și cel german, pe care l-am cunoscut din turneele bucureștene și chiar din unele reprezentații ale teatrului local.

Teatrul german din ultimele două decenii mai ales aduce o atmosferă nouă, puțin cunoscută înainte, spre care a fost îndrumat de anume sugestii ibseniene și în special strindbergiene. Este o căutare înfrigurată după patetic — acel patetic care trece pe neobservate în patologic. Caracterele sunt tipuri excentrice, subjugate totdeauna de o pasiune puternică, pe care nu o pot stăvili nici convenții sociale și nici chiar proprii necesități de viață. Apoi un ritm tot așa de puțin obișnuit în deslănțuirea acestei pasiuni. Conflictul este peripeția unui fulger, care isbucnește brusc, nu poate fi evitat și nici măsuri de apărare contra lui nu se pot lua. De aceea acțiunea este concentrată, este strânsă ca nodul funiei și desnodământul se precipită fatal și vertiginos. Eroii n'au timp de vorbă multă, de caracterizarea situațiilor, în ei se deslănțue un fenomen al naturii cu o putere elementară, ei sunt oarecum niște instrumente oarbe ale acestei naturi cu legi psihofiziologice imutabile.

Teatrul francez, dacă este să judecăm după premiera acestei săptămâni, de exemplu, și-a păstrat atmosfera veche. Se pare că teatrul german n'a putut determina la poporul vecin o schimbare în sensul inovațiilor sale, sau efectul său este încă prea efemer.

„La pândă” este istoria vieții unui ticălos; escroc, falsificator, hoț, etc., care încearcă zadarnic, în două rânduri, să se căsătorească cu câte-o femeie din lumea bună. Căci oricât de bine încheiate ar fi ultimele trei acte ale piesei, în jurul unui moment dramatic unitar, prezența actului întâi ne dă acest caracter de istorie. Acțiunea apare astfel diluată și întreg actul

întâi de prisos. Personajii se pot cunoaște din acțiunile lor, n'avem nevoie să vină fiecare pe scenă cu obligația să ne caracterizeze unul sau două dintre personajii tovarășe. Actul întâi se pare că a fost creat și cu acest scop, dar din actul al doilea puteam cunoaște foarte bine toate tipurile, chiar și pe multilateralul escroc, care devine și bolșevic agitator și provocator de greve.

Dacă am judecat așa de aspru structura piesei, nu vrem să lăsăm să se înțeleagă că ea este cu totul lipsită de calități dramatice. Frondaie are intuiția scenei și intuiția situațiilor de amploare dramatică — actul II și III din această piesă sunt o bună povadă —, însă nu se știe desbăra de balastul, care poate fi util în alte compoziții literare, narative, dar este profund dăunător efectului dramatic în teatru.

Montarea piesei, corect tradusă de d-na Elvira Neamtzu, a fost îngrijită. Dibăcia d-lui Sică Alexandrescu, a veghiat aici. Actul II mai ales a fost cu mult gust înscenat.

Printre întreprinși am avut o seamă de frunțași ai scenei noastre. Semnalăm cu o deosebită satisfacție apariția d-nei Stanca Alexandrescu, care a fost prea rezervată în anul acesta. Inteligența d-sale și vigurosul-i talent dramatic am vrea să fie mai bine întrebuințate. D-na Bârsan, a pătruns esența rolului ce-l întrupea și a fost uneori cochetă, dar plină de demnitate, iar altele ori sbuciumată, ca o mare tulburată de furtună. Pauzele de oboseală ce le făcea în timpul vorbirii însă scădeau intensitatea efectului. De aceeași calitate d. Neamtzu, dar și dansul supără prin inesteticele vibrațiuni vocale, pe cari le scoate în scenele de furie. Plin de prestanță și în notă justă d. Psatta. D. Dimitriu, atent și silitor, dar neajutorat, mai ales în scenele de dragoste.

Turneul Ion Livescu: Slutul, comedie de Lopez.

D. Ion Livescu, care are o frumoasă activitate scenică, la care se adaugă meritele din cariera-i didactică — este profesor la Conservatorul din București — ne-a adus în acest turneu o operă din literatura dramatică spaniolă. Aproape nu se știe la noi că există și o astfel de literatură.

Comedia lui Lopez este plină de savoare și de o originalitate incontestabilă. Ea nu se caracterizează prin vreo acțiune prea complicată, prin „lovituri de scenă”, surprinzătoare și distractive, mai ales pentru o anumită categorie de spectatori. Din contră, am putea găsi în piesa lui Lopez un procedeu de simplificare a acțiunii. Esența ei este însă creațiunea eroului principal: slutul, care voește să dovedească superioritatea intelectului față de frumusețea fizică în cucerirea unei femei. D. Livescu, într'un ansamblu destul de omogen, a stors tot efectul scenic din acest personaj atât de original. Fără să sufere de didacticism, d-sa știe să-și su-pravegheze orice mișcare și orice vorbă, fie ea numai o simplă exclamație. Am

cunoscut astfel încă o glorie a scenei românești.

OPERA

Concertul simfonic al Operei

După ascultarea atâtor opere un concert simfonic, înseamnă o premenire ridicată. În acest fel se ia contact cu geniile muzicale, care deși circulă în lumea artistică superioară, totuși la noi nu sunt accesibile, pentru că aici muzica instrumentală e firav cultivată. Educația în acest sens a publicului — covârșitor biurocrat și fără constante preocupări de artă — este un gând frumos. D-l Stanek-Doubrowsky, a înțeles acest lucru și a compus un program nu prea pretențios. Simfonia în

do-major, prima din celebrele simfonii ale lui Beethoven, ne-a îngăduit accesul în lumea ideală a acestui titan al artei. Bine executate au fost Concertul pentru vioară, al lui Viotti și Vitava, un sugestiv poem simfonic de Smetana. Punctul ultim, Uvertura din opera „Oberon” a lui Weber, ne-a desvelit concepția muzicală a unui compozitor care stă proptea a muzicii moderne. Orchestra bine disciplinată, nivelată organic, dovedește simțul organizator al dirigentului, care, lipsit de temperament vioi, se impune cu toate acestea prin înțelegerea cârmuitoare. O specială mențiune merită d-l Kollar, care a interpretat cu pricepere și destoinicie bucățile de solo de vioară, din Viotti.

unile ligei națiunilor o veritabilă resurrecție universală. Biopolitica are motiv să se bucure în aceeași măsură, pentru că prin noile perspective realizările sale multiple se apropie mai grăbit de înfăptuire. Și s'a mai discutat la liga națiunilor chestiunea alcoolismului în raporturile sale cu protecțiunea copilului. S'a adoptat un proiect de rezoluțiune, prin care sunt invitate guvernele să atragă atenția tineretului asupra primejdiei alcoolismului. Sesiunea viitoare va avea să aprofundeze chestiunea aceasta, ca și altele noi care se vor mai ivi până atunci. N'avem nici un motiv de a nu privi cu încredere această latură a preocupățiunilor societății națiunilor.

CRONICA MEDICO-SOCIALĂ

Contra prohibițiunii alcoolului.

Se știe că în America beuturile alcoolice sunt cu desăvârșire prohibite. Acolo primele glasuri izolate contra alcoolismului s'au ridicat încă prin secolul al 18-lea și numele marelui patriot Benjamin Franklin nu este legat numai de lupta pentru independența Statelor-Unite, ci și de primele tentative de reglementare a băuturilor spirtoase. Prima mișcare antialcoolică serioasă s'a inițiat în anul 1808, grație doctorului Clark. Vorbesc de America de Nord, unde acțiunea aceasta a câștigat o intensitate foarte mare, culminând în prohibirea constituțională a băuturilor alcoolice care a intrat în vigoare la 16 Ianuarie 1900. Până să se ajungă aici, s'a dus o luptă foarte aprigă pentru educația anti-alcoolică a masselor. Asociațiunile femeilor au reușit să facă să se adopte o lege privitoare la introducerea obligatoare a învățământului antialcoolic în școli. Iși poate oricine închipui ce adepți convinși științificește și moralicește câștigă curentul atunci, când copiii sunt inițiați în mod sistematic în școală, și cu zi, asupra pericolului pe care îl comportă uzul băuturilor spirtoase. Concomitent biserica a desfășurat o activitate energetică, prin care se ajunge la întemeierea „Ligei contra cabareturilor” și a altor societăți eclesiastice puternice cari pregătesc poporul în vederea prohibirei, care s'a votat la camera cu 282 voturi contra 128. Se înțelege dela sine că răul n'a putut fi stărpit din rădăcină și prohibiția americană, deși are în slujba sa o armată de 5000 agenți repartizați pe întreg teritoriul Statelor-Unite n'a dat rezultate depline, pentru o serie de motive puternice. Un profesor danez care a studiat efectele prohibiției în America pretinde că și acum s'ar consuma cam 30 la sută în cantitatea de alcool consumată înainte de 1920. De unde provine cantitatea aceasta imensă de alcool? Din fabricația clandestină și din contrabandă. Actualmente situația prohibiției în Statele-Unite părea favorabilă grație prezenței în fruntea Statelor a președintelui Coolidge. În viitor însă nu sunt excluse surprizele, mai ales că în preajma alegerilor președențiale se exploatează mult problema aceasta de anumiți candidați, cari

inseriu în programul lor politic suprimarea prohibiției pentru a intra în grația alegătorilor. Se pare că dușmanii prohibiției vor triumfa. Se fac eforturi extrem de vigouroase din partea celor interesați (fabricanți, vânzători), cari văd surzându-le câștiguri fabuloase. Parlamentul statului New-York a și decis cu 87 de voturi contra 62 ca la toamnă, cu ocazia alegerii noului președinte, să se decidă prin plebiscit reintroducerea libertății desfacerii băuturilor spirtoase. Să nu ne mirăm, dacă curentul va câștiga teren. Așa s'a procedat și la introducerea prohibiției, întâi un stat, apoi altul până la generalizare. E bine să aprofundăm și noi, prin comparație, problema, pentru că și în țara noastră se pregătise un proiect de lege fiscal, pentru reglementarea desfacerii băuturilor spirtoase; și proiect a rămas.

Protecția copiilor la Liga Națiunilor

Comitetul pentru protecțiunea copilului, instituit pe lângă Societatea Națiunilor, a terminat lucrările ultimei sesiuni, adoptând raportul general privitor la diferite chestiuni, din cari cea mai importantă este studiul legilor relative la prima copilărie. S'a discutat problema efectului cinematografului asupra mentalității și moralității copiilor; s'a adoptat în acest sens un proiect de rezoluțiune, care exprimă dorința, ca fiecare stat să instituie oficii de control și de cenzură prealabilă, care să cuprindă reprezentanți ai educatorilor și ai părinților, cu scopul de a interzice filmele demoralizatoare și a încuraja producția filmelor, cari înlesnesc educația tineretului. Dar punctul principal al preocupățiunilor comitetului a fost înscrierea problemei educației biologice a copiilor în ordinea de zi a viitoarei sesiuni. În fine s'a ajuns și aici. Este un succes imens. Când se va ajunge ca instrucția și educația să se facă pe bazele vii ale biologiei umane, vom putea spune cu bucurie nețărmurită, că ne aflăm pe calea veritabilului progres, rapid, inspirat de concepții vitale și hotărâtoare pentru viitorul oricărui popor. Medicina pledează de multă vreme pentru reimprespătarea temeliiilor educative de azi și vede în preocupați-

Pentru sănătatea publică

În ultimele zile ale guvernului trecut, consiliul de miniștri a aprobat ca un fond de 40 de milioane lei acordat ministerului sănătății și ocrotirilor sociale pe anul 1926 să fie distribuit pentru combaterea tuberculozei prin construcții și investiții noi, sau pentru lucrări de construcții de spitale, laboratorii și diverse servicii sanitare. În Transilvania beneficiază de ajutoare, diferite așezăminte ca: sanatoriul din Geoagiul de jos și din Aiud, spitalul din Brașov, institutul antirabic din Cluj, atelierul radiologic din același oraș; în restul țării s'au repartizat subsidii pentru diverse sanatorii, spitale de izolare, școlă de educatoare și puericultură din București și s'a sprijinit cu mână mai largă institutul de seruri și vaccinuri din București și societatea pentru combaterea tuberculozei la copii, ambele așezăminte deosebit de importante.

Congresul viticol dela Iași

Vorbeam mai sus despre prohibiția alcoolului în America și arătam reacțiunea puternică ce începe să se producă față de măsurile drastice ale prohibițiunii. Reacțiunea este explicabilă. Alcoolul e o otrăvă și e știut lucru, că în ceea ce privește organismul individului nimeni nu se poate desbăra de un toxic în mod brusc. Terapeutică rațională pretinde o reducere treptată a otrăvirii până la suprimarea totală și definitivă. Așa și în materie de alcoolism. Suprimarea bruscă și completă a tuturor băuturilor spirtoase este o utopie și ca atare realizarea este exclusă. Remediu social cel mai eficace este înlocuirea treptată a băuturilor concentrate și toxice cu altele mai puțin concentrate și mai puțin otrăvitoare. Și pentru motivul acesta congresul viticol dela Iași, contrar aparențelor, vine în sprijinul luptei contra alcoolismului tocmai pentru că prin protecția viței de vie se lovește în consumația alcoolului industrial preparat din cereale și cartofi, cu atât mai dăunător cu cât este mai concentrat și preparat în condiții imperfecte de destilațiune. Diferite esențe sunt la fel de vulnerabile. Sub acest aspect trebuie privit congresul viticol dela Iași.

Dr. Aurel Voina

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

I Mai

Azi, Primăvara s'a îmbrăcat în haine de mireasă și a trecut târindu-și trena peste pomii din orașul meu. Cu zâmbete imaculate au salutat-o pomii, iar ea de bucurie a smuls din soare un braț de lumină și le-a dăruit în dar. Pomii au scuturat lacrimi albe pe pământul negru, iar zefirul, frate bun, a sburdă de mulțumirea lor.

Pe uliță, un țigănuș zdrențuros, vinde ziare. Pe hârtia albă stau înșirate gândurile negre. Un guvern nou a venit la putere. Țara este agitată. Vrajmășile se ciocnesc cu lovituri de spadă în coloanele jurnalelor. Oamenii politici se ceartă, se mint, se urăsc și inimile lor sunt mai negre ca pământul. Soarele le întinde brațe de lumină împăciuitoare, dar ei urlă, se frământă, se sbat...

Și oamenii sunt răi și nu înțeleg bună-tatea naturii.

Din căpătul uliței, mulțime de oameni cu steaguri roșii de luptă și durere, trec cu frunțile înălțate spre soare și cântă: „Sculați voi oropsiți ai vieții!...” Și trec oamenii amestecându-se cu colbul uliței, și nu se mai văd, ca un gând mult așteptat ce nu mai vine...

Și în depărtări viața se scurge sgomo-toasă lovindu-se de laturile infinitului, pe când lumina sărută dulce răsul naturii ce începe să adoarmă liniștită...

Și în fiecare an primăvara se îmbracă în haine de mireasă; în fiecare an primește zâmbetul pomilor mulțumii, numai oamenii — an de an — sunt mai încrunțați, mai lacomi, mai răi...

Măreață sărbătoare a bucuriei, smulge din sufletele oamenilor nemernicia, și dă-le puterea să-și zâmbească și ei!...

Horia Trandafir

Primăria Clujului. — Trebuie să mărturisim, că nicidec Clujul n'a avut norocul să fie administrat de oameni mai de seamă ca astăzi. Consilierii săi puteau foarte ușor, în anume combinații ministeriale, să ia situațiuni de cel puțin secretari generali ai ministerelor. Odată mai mult se verifică adevărul democrației, care prin sistemul electoral, dă posibilitate masselor să-și afirme voința și să pună în fruntea treburilor publice pe cei mai aleși ai săi. Interimalele guvernelor oligarhice, sistemele electorale restrânse sunt încetușări ale voinței populare și negoțuri ale adevăratelor valori. Cetățenii Clujului simt astăzi o demnitate sporită, pe care o găsești până la ușierii oficiilor comunale, încântați că servesc astăzi oameni excepționali, profesori universitari și academici, directori de bancă, avocați ruți-nați în afaceri de gospodărie. Democrația ierarhizează valorile într'un mod, cum numai mulțimile sunt în stare să vadă și să hotărască!

A se slăbi... cu propaganda inoportună a atâtor „patrioți” cari vor să fericească Ardealul cu lumină. O seamă de „cărțurari” fără căpătăiu, înregimentați se'nțe-

lege în partidul politic dela putere, „cadre” — nu glumă, se'ndeletnicesc cu „misiunea” comodă de luminători ai satelor și orașelor, publică foi chiar. Nimeni, nu ridicolizează și nu ofensează mai cumplit pe ardeleni, nu-și bat joc de orice cuvânt stăleat al provincialilor. Și-au instalat reședințele la frontieră: acolo își pot continua netulburați, sub scutul Siguranței și zonei de război, operațiunile lor. Intre ei și autoritatea de stat este cea mai strânsă legătură. Vâscul are nevoie de o tulpină puternică și cu sevă multă, pentru a-și instala cubul parazit. Cine nu discreditează mai mult autoritatea de stat decât vâscurile? După 7 ani de stăpânire românească, paraziții să-și facă bagajele și să se scutească de luminile vorbăriei lor. „Propagandiștii” culturali au înrăit suflete, au învrăjmășit cetățenii, au sabotat unificarea. Am fi nedrepti dacă am lăsa să se creadă că ei sunt iubiți „acasă”, în vechea Românie; ei nu erau tolerați nici acolo, însă partidele i-au exportat în Ardeal pentru a mări haosul moral și a scăpa de inoportunitatea lor, căci le stăteau pe cap. Dar rău au făcut. A se slăbi! Județele vechiului regat i-ar putea utiliza foarte bine acolo, căci procentul analfabeților este mai mare decât în satele Ardealului.

Egoism și materialism. — Sub materialism înțelegem o pornire hrăpăreață în a ne asigura câștiguri, trecând peste percepțele oricărei morale și buneii cuviinți. Ar fi deci vorba de un egoism sălbatec. Există însă o deosebire adâncă între egoism și materialism în sensul consfințit de literatura socialistă. Concepția științifică a materialismului se poate rezuma astfel: bunăstarea materială este factorul primar-necesar al oricărei culturi individuale și colective, deci să luptăm cu toate armele științei și cu întreaga noastră energie întru a produce maximul de bogăție — fără însă ca bogățiile să se concentreze în mâinile unei minorități, ci de ele să beneficieze toată lumea producătoare. Așa fiind „materialismul” este concepția unui superior idealism și nu se cuvine să se continue a se menține confuzia noțiunilor de egoism și materialism. Cel puțin aceia cari se pretind intelectuali, să nu uite a evita confuzia.

Neliniște... Problema cea mare a Italiei este emigrarea. Italia caută deuseuri noi în Africa, pentru industriile sale și pământuri noi pentru surplusul de populație. O seamă de emigranți stabiliți în țările europene se desnaționalizează, mai ales în Franța. De aci temerea că raporturile celor două țări pot deveni ușor încordate. Italia ar prefera crearea de colonii în Africa, pentru a înlătura primejdia desnaționalizării. Vizita lui Mussolini în Lybia are acest înțeles. Puternice motive economice au determinat descinderea Duceului în Tripolitania. Mussolini are simțul realităților, este un admirabil inspira-

tor la disciplină, la muncă. El deține arta de a exalta mulțimile. Dar călătoria sa a fost și o demonstrație, o afirmație riscată a expansiunii Italiene. Popoarele lumii privesc cu înțelegere Italia Duceului, n'o urăsc și nu-i sunt ostile, însă surescitarea simțămintelor de imperialism nou stărnesc... neliniște. Încotro pleacă Ducele? Unde sa va opri? Este întrebarea generală, pusă de îngrijorarea ce-o răspândește Ducele. Să nu se producă noi conflicte între popoarele lumii...

Activitatea culturală a unui liceu. — Corpul profesoral al liceului Gojdu din Oradea-M. în frunte cu directorul Teodor Neș a pornit o acțiune culturală frumoasă pentru sate, după ce în iarnă a încheiat o serie de conferințe pentru publicul orașului. Satele Bihorului! Cine n'a auzit de „întunecatului” Bihor, cu țărani asediați decenii de-a rândul de primejdia maghiarizării limbii deopotrivă ca și de mizeria materială. Aici este totul de făcut dela început, cu toată reculegerea urmează dela sine într'un regim de libertăți și reforme ca cele impuse de război. Profesorii țin conferințe, asistați de alți intelectuali; medici și preoți. Apoi elevii claselor superioare fac să tresalte satul de bucurie cu cântările și declamațiile potrivite și accesibile tuturor. Experiențele celor dintâi două dumineci de descălecări culturale la sate sunt dintre cele mai bune și aduc verificările bunelor nădejdi cu cari s'a pornit întru luminarea satelor. Inițiativa se lasă așteptată și aiurea...

Informația culturală a ziarelor. — Din-tre ziarele din țară, trebuie să recunoaștem, că „Lupta” și „Neamul Românesc” dețin prioritatea unei informațiuni culturale îngrijite. Cărțile, revistele, noutățile artistice, evenimentele culturale, sunt însemnate în mod regulat și cu comentarii critice juste. „Lupta” de pildă salută cu plăcere revenirea d-lui Adrian Corbul în publicistica noastră prin scrisorile parisiene ale „Societății de Măine” și dă o fotografie a reprezentantului nostru în Paris. Tot „Lupta” a luat notă și de ancheta noastră sociologică. „Neamul Românesc” a avut cele mai elogioase și măgulitoare note pentru revista noastră; a fost semnalată în urmă bogăția cuprinsului numărului nostru de sf. Paști. „N. R.” are o rubrică statornică și cuprinzătoare culturală. Publicul urmărește cu interes o asemenea informație odihnită și obiectivă, un loc de retragere în noianul știrilor sen-saționale și polemicilor înveninate. Serviciul cultural ce-l pot da marile cotidiene este foarte prețios.

Intre Albania și România. — D. N. Batzaria, scrie în „Adevărul” următoarele rânduri dureroase:

„Pe vremea stăpânirii turcești noi românii aveam gimnaziu la Berat, aveam școli prospere la Elbasan, la Ferica și în alte localități.

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ

Scăderea Leului

O panică adevărată, a cuprins lumea comercială și industrială în săptămâna trecută, ca o urmare, a pulverizării valorii valutei naționale, până la o limită atât de scăzută, încât cotarea Leului, pentru prima dată, a înregistrat la Bursa din Zürich, un curs, sub 2 centime aur, un leu.

Îngrijorarea cercurilor comerciale și industriale, era pe deplin justificată, căci această instabilitate valutară, face imposibilă ori ce bază sănătoasă de calculațiune, și câștiguri realizate prin munca lunilor de zile, s'au prefăcut în pierderi simțitoare, așa peste noapte.

O anchetă, instituită în graba mare, de unul dintre cotidianele noastre, pentru determinarea momentelor, cari au contribuit la această îngrijorătoare scădere, stabilește ca un motiv principal, pasivitatea balanței noastre comerciale și deci, și de plăți.

Și în adevăr, din cercurile bine informate ale ministerului de comerț, s'a răspândit știrea — nedesmițită de factorii oficiali — că balanța noastră comercială, pentru anul 1925, în raport, cu anul trecut, se soldează cu un deficit, de peste 1 miliard 200 milioane Lei, ceea ce înseamnă, că s'au importat și consumat în anul trecut mărfuri, a căror valoare, înțrece cu imensa cifră de peste un miliard, valoarea exportului nostru.

Avem deci, o situațiune economică, ce trebuie să dea de gândit fiecărui om de bine, și cu atât mai mult guvernului, căci atâta vreme, cât se menține actuala situațiune defavorabilă economică, nici de o adevărată stabilizare a valutei naționale nu poate fi vorba, cu atât mai puțin, de visul frumos, al revalorizării.

Cercurile economice ale Bucureștilor, preconizează, pentru restabilirea echilibrului balanței comerciale, sistarea importu-

Școlile acestea sunt astăzi închise — și sunt închise cam de mult — iar toate demersurile încercate pe lângă guvern și autoritățile albaneze pentru a obține re-deschiderea lor, au rămas infructuoase.

Acum un an și ceva, s'a deschis și Legația română din Tirana. Se credea — cu drept cuvânt — ca aceasta să fie începutul unor vremuri mai bune pentru elementul român din Albania, precum și o restrângere a raporturilor prietenești și economice dintre Albania și România.

O spunem aci — cu toată durerea și amărăciunea în suflet — că speranțele și așteptările puse, din acest simplu punct de vedere, prin înființarea Legației române din Albania s'au dovedit neîntemeiate și iluzorii. (D. Simion Măndrescu este aspru criticat de românii macedoneni.—N. R.) De atunci și până astăzi nu s'a deschis nicio școală în plus, iar guvernul albanez, continuă, față de conaționali noștri de acolo, aceeași politică, dacă nu de ostilitate, dar în tot cazul de o lipsă de bunăvoință care este mai mult decât surprinzătoare.

lui, fie parțial numai, — căci unii mai radicali, cer o sistare completă, o imposibilitate de altfel, căci politica noastră economică e determinată nu numai de voința proprie, ci și de legăturile internaționale ce există între statul nostru și restul lumii, și o atare măsură radicală, ar aduce cu sine, o serie întreagă de represalii, luate de streinătate, prin ceea-ce, s'ar paraliza în mod simțitor, activitatea de export a țării noastre.

Imi pare, cu mult mai serioasă, măsura preconizată de ziarul Argus, prin condeiul isteț al d-lui Victor V. Bădulescu, care, opune teoriilor de oprire totală a importului, teoria sănătoasă, a revizuirii taxelor la export, într'o așa măsură, încât, să fie posibil cât mai în grabă, de a arunca în luptă, pentru susținerea leului, toate disponibilitățile noastre de export, cari ar fi cu mult mai mari, decât s'ar crede, restabilind din nou echilibrul balanței comerciale și aducând noi cantități de devalize în țară, cu ajutorul cărora, se poate influența desfășurarea cursurilor devalizelor pe piețele interne.

Ar fi bine, să fie studiate și modalitățile formării unui fond de devalize forte, cu ajutorul cărora, să se facă intervenții, ori de câte ori specula caută să determine cursul în jos, producând scăderi ce nu pot fi justificate prin realitatea economică.

Nici o Bancă de Emisiune, n'a fost și nu va fi în situațiunea plăcută, de-a putea interveni numai cu ajutorul mijloacelor proprii, pentru restabilirea cursului, ci după cum am văzut, în Germania, Austria, Cehoslovacia, Ungaria, Polonia, etc. statul, a pus la dispozițiunea Băncilor de Emisiune fonduri importante, cu menirea exclusivă, de a se interveni, ori de câte ori specula caută să câștige o supraștație, la determinarea cursului valutei naționale.

Cu ajutorul acestei măsuri, s'a putut menține stabilizat cursul coroanei cehoslovace, maghiare, austriace, și au putut fi paralizate încercările de reducere la nimic a valorii francului belgian, francez, zlotului polonez, intervenindu-se din acest fond întotdeauna, când acest lucru, era cerut de forța împrejurărilor.

Francul francez

Piața internațională de devalize, de altfel, a fost bogată în evenimente, și frigidurile, prin cari a trecut lumea comercială și industrială dela noi, au fost resimțite și în restul Europei.

Știrile economice, ce le culegem din presa de specialitate a streinătății, înregistrează scăderea cursului devalizelor franceze, belgiane, poloneze și sovietice, la bursa din Zurich la o paritate atât de redusă, încât, pentru prima dată au fost înregistrate atari cursuri.

Francul francez, se scoboară, până la cursul de 17,15 franci elvețieni, pentru 100 unități monetare franceze, valuta belgiană, se reduce la 18, 67 franci elvețieni, zlotul, cade dela 62, 50 la 56, iar moneda sovietică, pierde de asemenea, mai bine de 30%, a valorii sale.

Comentariile ce le face presa streină, în legătură cu aceste scăderi, sunt diferite.

În Franța, în decursul unui an, s'au schimbat o mulțime de guverne, — toate căzute pe tema valutară — și toate străduințele ce s'au depus de către miniștrii de finanțe, de a stabili francul, au rămas infructuoase, încât, sunt temeri justificate, că francul francez, n'a ajuns cel mai scăzut curs al său.

Moștenirea financiară în această țară, e atât de grea, încât după toate probabilitățile, atâta vreme, cât nu se reformează radical întregul sistem al impozitelor, nu se echilibrează bugetul, și nu se câștigă un împrumut mai important extern, adecă atâta vreme, cât nu se manifestează în materie financiară, politica „mănei tari“, stabilizarea francului, nici nu va putea fi ajunsă.

Francul belgian

Scăderea cursului francului belgian, e adusă în legătură, cu concurența îndârjită, între industria grea metalurgică belgiană, și industria similară din Anglia și America, care se resimte de această concurență în Europa, dat fiind, că belgienii pot produce mai efitin, decât americanii sau englezii, unde speșele de producțiune, sunt cu mult mai mari.

Prin o pulverizare sistematică a valorii francului belgian, caută deci trustul metalurgic din Anglia și America, să paralizaze această concurență, egalând posibilitățile de producțiune.

Zlotul polonez

Cauzele scăderii valorii zlotului polonez, trebuesc de tot firesc căutate, ca și la noi, în pasivitatea balanței comerciale și de plăți, în desechilibrul bugetar, și în datorile apăsătoare ale statului polonez și ale particularilor.

Mai e pe urmă și neîncrederea finanței internaționale, care rămâne pasivă la cererile de credite internaționale ale republicii poloneze, cerând ca o primă condițiune a acordării eventualelor credite, o ajutorare proprie și o reducere a cheltuielilor bugetare fără, a se ține cât de puțin seamă de situațiunea nefavorabilă politică, și de granițele descoperite către Republica sovietică, lucru, ce reclamă o mulțime de cheltuieli, ce pot părea streinătății ca inutile, dar reclamate imperios, de siguranța statului din viitor.

Tservonetzul

Tservonetzul, e o victimă a politicii economice sovietice și a inprudenței, de a se creia valute aur, bazate numai pe ficțiuni, dar fără o bază economică sănătoasă, și o acoperire suficientă metalică, ce să permită convertibilitatea biletilui de bancă, în aur monetizat ori și când.

Nu se mai găsește astăzi nimeni în Europa, ca să mai creadă că biletul de bancă rusesc, are o acoperire de 34, 7% în aur, iar rezultatul se resimte, în pulverizarea lentă, dar continuă a valutei sovietice.

FABRICA DE PIELĂRIE
GHETE, CURELE DE TRANSMISIE
PIELĂRIE FINĂ
FRĂȚII RENNER & CO.
SOC. AN. — CLUJ
ADRESA TELEGR.: „DERMATA“.

SCHMOLL-PASTA
CREMĂ RENUMITĂ DE GHETE
BRAȘOV

„PRIMA ARDELEANĂ“
SOCIETATE ANONIMĂ DE ASIGURĂRI GENERALE, CLUJ

CONVOCARE

Domnii acționarii ai „Primei Ardelene“ Societatea Anonimă de asigurări Generale, se invită prin acesta la

a **XIV-a adunare generelă ordinară**

care se va ține la **9 Mai 1926** orele 12 a. m., în birourile societății din Cluj, Piața Unirii No. 8, pe lângă următoarea

ORDINE DE ZI:

1. Deschiderea adunării, numirea secretarului și a doi verificatori;
2. Raportul Consiliului de administrație asupra gestiunii anului 1924 și raportul Comitetului de cenzori;
3. Aprobarea bilanțului, a contului profit și pierdere și descărcarea Consiliului de administrație și a Comitetului de cenzori;
4. Alegerea unuia consilier pe un period de un an.
5. Retribuția cenzorilor.

Acționarii, cari doresc a lua parte la această adunare, sunt rugați a-și depune acțiunile și eventualele documente de plenipotență la casieria societății, sau la banca „Albina“, Sibiu, până la 6 Maiu 1926.

Cluj, la 21 April 1926.

Consiliul de administrație

Activa		BILANȚ GENERAL		Pasiva	
		Lei b.			
Cassa	1.473.834.53				
Depuneri	14.793.120.17	16.266.434.70			
Efecte:					
Efectele societății	5.188.095.50				
„ fond. de pensuni	377.188.80	5.545.278.80			
Imobile		16.676.876.61			
Imprumuturi:					
Ipotecare și de cont-curent		7.112.540.80			
Diversi debitori		2.124.805.80			
Societății de asigurare		946.084.90			
Depozitul de rezervă al reasiguratorilor:					
a) la ramura Elementară	9.398.810.23				
b) la ramura Viață	11.632.822.—				
c) la ramura Accidente	1.122.118.47	22.153.245.70			
Agenții principale și agenți		22.521.024.14			
		93.846.311.45			
Capital societar					10.000.000.—
Fondul statutar de rezervă					1.000.000.—
Fondul de pensuni					3.067.167.02
Fondul pentru amortizarea imobilelor					500.000.—
Rezerva creanțelor dubioase					250.000.—
Rezerve tehnice:					
a) la ramura Incendiu			18.813.465.41		
b) „ Efracție			525.384.20		
c) „ Grindină			483.812.—		
d) „ Viață			36.114.046.—		
e) „ Accidente			1.439.813.83	52.876.521.44	
Deapăgubiri încă nelichidate:					
a) la ramura Elementară			2.325.029.11		
b) „ Viață			1.052.047.—		
c) „ Accidente			282.000.—	3.609.076.11	
Interese transitoare					21.215.—
Societăți de reasigurare:					
a) la ramura Elementară			8.438.941.72		
b) „ Viață			8.895.886.05	17.304.827.77	
Dividende neridicate					60.875.—
Diversi creditori					2.554.579.54
Beneficiu net:					
Report din anul 1925			103.665.48		
beneficiul anului 1925			2.498.084.09	2.601.749.57	
					93.846.311.45

Pt. director general: Ștefan Boer m. p.

Cluj, la 31 Decembrie 1925.

Pentru contabilitate: Dr. Ioan Crețu m. p.
director executiv

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE:

Vasile Goldiș m. p. Ioan I. Lapedatu m. p. Teod. Gergely m. p. Dr. Oct. Russu m. p. Petru Dragits m. p.
președinte

Al. A. Romalo m. p. Ladislau Bocsánzy m. p. Teodor Mihali m. p. Emeric Balaban m. p.

Revidiat și aflat în consonanță cu registrele societății

COMITETUL DE CENZORI.

Const. Popp m. p. preș. I. Bethlen m. p. Aurel Oiordea m. p. Dr. Nic. Schiau m. p. Dr. Enea Papiu m. p.